

המחנה

עתו שבועי

כל עניני החיים, לספרות ולמדעים ולכל עניני היהודים

..... יוצא לאור בכל ערב שבת.

מחיר החתימה:

באוסטריה-אונגריה:	
לשנה	6 כתרין
לחצי שנה	3
לרבע	1.50

באשכנז:

לשנה	7 כתרין
ביתר הארצות:	
לשנה	8 כתרין — 8.50 פראנק.

האדרסה לבית המערכת ולאומניסטריה:
 „Hamicpe“
 ul. Św. Sebastyana 32, Kraków.

מחיר מודעות או הזכרות לנפטרים
 לפי גודל השטח.

ברכת מו"ט חצי הכתר. בראש הגליון
 שני כתרין.

גליון בודד 12 קר.

מכתבים בלתי חפשים לא יתקבלו.
 כ"י, שלא נדפס, לא יושב לבעליו.
 המשנה מקומו עליו להודיענו מיר לא
 רק שם מקומו החדש, כי אם גם שם
 מקומו הקודם.

מחיר שני אדרסה חצי הכתר.

Kraków, 11 Sierpnia 1905.

גליון 25

הראשון 'אב תרס"ה.

אחרים כבר צעקו, אף שאין הדבר נוגע להם כל
 כך ויהודי גליציה מחשים.

הכרת הפוהרים הנוסעים באוסטריה-אונגריה
 ערכו מחאה נמרצה נגד ההצעה הזאת. המה
 מסבירים לצירי מועצת הממלכה, כי התקנה הזאת,
 לצמצם את רוח הקבלנות של העם, תזיק לא רק
 למסחר הארץ נזק רב מאד, כי-אם במדה שות
 גם לבעלי מלאכות, אשר תוצאות פרי מלאכתם
 תמצאנה להן מסלות בארץ רק ע"י המסחר המתוך
 בינם ובין הצריכים לעמל ידיהם. ההכרה הנ"ל
 מעירה גם, כי הכשרון לכונן איזו מסחר וההתאמצות
 הכשרה להרויח בו אינם נקנים לא בלמוד תאורי
 יבש ולא בשימוש אומנים מומחים וקבלת תעודה
 מהם העסק במסחר כשר, המביא תועלת לצבור,
 דורש רק כשרון טבעי של היחיד ויכולתו להתאים
 בכל עת את כשרונו ופעולתו אל המהוות המשתנות
 של חיי הכלכלה. כן ענו סוהרים מומחים, היודעים
 את הנעשה סביבות, על התנכלות על המסחר
 מצד צירי מועצת הממלכה, שאינם בקיאים בדבר
 וחציהם המרעלים מכוונים, כפי הנראה, ביחוד נגד
 יהודי גליציה, ע"פ הפין האנטיסמיטיים בוויין, שקולם
 נשמע עתה בכל הממלכה והשפעתם נכרת בכל
 חוק חדש. אם נהשה אנהנו לעת כזאת, אז יצא
 החוק אל הפעל ונהיה מן הצועקים ואינם נענים
 ורוב יהודי גליציה מן הרור הצעיר יתעו בצאן
 אוכדות בלי מרעה, משלה יום האחד, הרל והרחה,
 יגולו מירם ביד חזקה.

מה גדלה הצעקה בכל העולם לפני ארבע
 שנים, כאשר חקקה ממשלת רומניא חקים קשים

החוק ימעיט מעט את בעלי האומניות ויטיב
 הנישואים, לאלה שבעמל כמה שנים קנו להם את
 הבקאות במשלה יום ואין להם דרך אחר למצוא
 מחיות רק באומנות זו, שלמרות ויתחנכו בה, אך
 לא כן הדבר בגליציה. פה רוב ההנונים, הסוחרים
 והמוזגים יהודים הם, שלא למדו בנעוריהם שום
 אימנות. הם אוהים עוד בשטה הישנה של ר'
 חנינא „מול מעשיר“ ואין הדבר תלוי בלמוד. וידם
 תמיד על התחנה, כאשר יתחרה בהם סוחר
 שהתנדך במסחר והיה, אם תהיה ההצעה הנ"ל
 להוק, ישארו כל המון צעיריני, שלא למדו אומנות,
 בלי מהיה ולא תהיה להם אפשרות, לאחוז באיזה
 ענף פרנסה. אל כל מקום שיפנו יענו אותם: הבו
 העודה, שמומחים אתם ומי שלא טרח כע"ש לא
 יאכל בשבת. חוק כזה בגליציה הוא משפט מות
 למאות אלפי משפחות. הקלוב הפולני בודאי
 יסכים להוק הזה, כי יודעים הם צירי הפולנים,
 כי רוב סוהרי הנוצרים בגליציה בקיאים במשלה
 יום, למדו כב"ס למסחר או התחנכו אצל סוחר
 ומי בכל בית מועצת הממלכה ישים לבו אל רוב
 היהודים בגליציה, שבניהם אינם מתהנכים לא כב"ס
 ולא בבתי מסחר ורובם יהיו לסוחרים בלי כל הבנת,
 אחרי שכבר נטלו רחיים על צוארם? ומי האמין
 שכל כך אדישים הם היהודים בגליציה, שכל כך
 טחו עיניהם מראות את הנעשה סביבותם ואזניהם
 ככרו משמוע את התנכלות על חייהם וחיי בניהם,
 הנקראת כבר בקולי קולות? כלם נרדמים, כלם
 חובקים ידיהם והאש בוערה ומתלקחת וכבר נגעה
 עד נפשם והם לא ידעו, כי יארבו על נפשותם.

התנכלות על המסחר היהודי

הרבה תסכול ארץ גליציה, הרבה יסבלו
 ביהוד היהודים בתוכה, בהיות הארץ עומדת תחת
 נטד החקים, שנוצרו בעקדם בשביל מערב אוסטריה
 ואינם מקבילים כלל אל מצב גליציה המיוחד ואל
 תכונת יושביה. הקלוב הפולני במועצת הממלכה
 הוא מפלגה מהזיקה ביד כל ממשלה, והוא מסכים
 לפעמים לחוק המביא ברכה לאוסטריה המערבית
 וקללה לרוב יושבי גליציה, כי צרכי הממלכה הכללית
 חשובים לקלוב הפולנים מצרכי היחידים ומכ"ש
 כאשר יגע החוק רק אל היהודים

חוק כזה עתיד עתה להולד, שיגזל
 את כל המסחר הקטן מידי היהודים, את
 אשר הותירה להם עוד התחרות הכרות הקונסום
 ואגרות עובדי הארמה. הצעה הוכנסה אל ועד
 האומניות של בית הנאמנים האוסטריאי, להכניס
 את המסחר ואת המלאכות הנעשות במדה מרובה
 כדרך החרשת אל תוך אותן האומניות, שבעליהן
 חייבים להביא תעודת-מומחה בכוננם להם את
 מסחרם אם תצא ההצעה אל הפעל ותהיה לחוק
 באוסטריה, לא יוכל אדם לפתוח לו חנות או בית
 מרוח או בית מלאכת בגדים או נעלים עד שיביא
 תעודה, כי למד את משלה-היר הזה והוא מומחה
 לו. לאוסטריה המערבית אולי תהיה זאת תקנה
 טובה. כי שם רוב ההנונים והמוזגים ובעלי החרשת
 למדו באמת את אומנותם והם בקיאים בה כמרים
 יהיו לבעלי אומנות בפני עצמם. החוק יועיל להם,
 להגן בעדם מפני המועט ההדיוטי המתחרה בהם,

זקנים ונערים הולכים אל הנחל לרחוץ וחבילות, בידיהם.
 אורחים הם, שבאו אל רבם לשבת-נחמי. מאחורי
 בית השוחט חוקן נוזל הנחל. כל העירה עומדת שם
 ערומה. שפת הנחל מראה חבילות לבנות, וכמים
 צעקה גדולה, כמו בבקר בשוק, אבות מלמדים את
 בניהם לשחות. והנערים הקטנים צועקים וקולם בוקע
 רקיעים ואבותיהם לא יחמלו עליהם, סוהרים הם
 אוהם עמוק עמוק וטובלים ראשיהם. יהודים מלאים
 דאגות פרנסה עושים פה מעשי נעדרות. זה שיכב
 פרקן על המים, זה עושה „בסא“, זה עגול, זה
 משבל ידיו זה בועט... פתאם חרדה כמחנה הערום.
 כן משק בית הפריץ בא וכלבו עמו ומגרש את
 הרוחצים מעל שפת הנהר. השרה שייך לשררה ואין
 רשות לרחוץ פה. כל אחר חוטף את חבילתו ורץ
 ערום אל תוך העיר והגוי עם כלבו רודף אחרי
 הנכהלים, עד שיכאו הקצבים לקראתם ומקלות גדולות
 בדיהם ופודים את ה„עולם“ מידי גוים.

אדמדמים, שנים בפרושה. נער אחר תוקע בקנה של
 אוז והחברה הולכת אחריו. נערה רצה לפניהם, אל
 בית המדרש פניה מועדות, לשאול שאלה על עוף.
 אבות ובנים שכים מבית הגלב וראשיהם גלוחים
 כרחלים, לכבוד שבת-נחמו. עגלות באות השוקה,
 מלאות חסידים, זקנים, בחורים, נערים ותרמילים, אל
 הרבי באו, לשבת-נחמו. העיר מלאה פנים חרשות.
 יהודים מההלכים בחוף חפשים, כמו בירושלם, פוזמקאות
 על רגליהם ומקשרותיהם בפייהם, הכל חי, הכל רץ.
 ערב-שבת בעירה! גם השמש בכפת הרקיע נוסעת
 לא בדרכה יום יום, כי-אם כמנהג ערב-שבת, יוצקת
 היא את אורה ואינה מקפדת אנה יפלו קויה, קוי
 הפז ועל מה יאירו. מבית המרוח יוצאים אברים
 שכורים ואכרות שכורות, מנשקים זה את זה, שוחקים
 ובוכים, מחבקים זה את זה, הלוך וזמר יהלכו. אברים
 אחרים נוסעים בעגלות, אופניהן מקשקשים על חלקי
 האכנים. חיריים קטנים צועקים מעליהן ונערי החרד
 רצים מאחריהם ושוי כתנותיהם תלויים מתוך סרקי
 מכנסייהם והם קוראים: בע! הורא!

מקצה העיר באה עגלת הגביר ר' יחזקאל עם
 „האדם“ שלו. לשבת הוא שכ לכיתו. נמע מפתח את
 הסוסים ורובב אל המים יר' יחזקאל יושב על פתח
 ביתו ומתפלל בלבו, שיומין לו ה' „יהודי לשבת“.

פיריטון

ערב-שבת נחמו

ערב שבת של קיץ אחרי הצהרים.
 נערי החרד חוזרים על השעור בפעם האחרונה,
 מעבירים את הסדרה והולכים לבתייהם עם סרווריהם,
 חומשייהם ונמרותיהם, להבחן בשבת. בבית חושפים
 את הנדגניות, שקנתה האם, גונבים לפת. האם נוטלת
 את הנעלים ואת המעילים וצופנתם בארון למחר.
 יחפים וחצי ערומים הם קופצים החוצה אל אחורי
 בית הבנסת— שם מחכה החברה. בכיסים מלאים אכנים
 הם רצים לשוק ומגרשים את יוני האופה הפורחות שם.
 האופה יוצא ורוףף אחריהם, הם בורחים. העירה, אשר זה
 מקרוב נשרפה, מראה בכנר מלוא. פה ושם דבוקים
 קרשים, שחצים שריפים, רשות כל אדם מוקפת נדר,
 פה ושם מונחים גלי קורות וקרשים. נערים רוקרים
 ומטפסים עליהם, מתנועעים על הקרשים. גוים עומרים
 ועובדים ויהודים הולכי-בטל יושבים סמוכים להם,
 מכישים על העבודה, מתוכחים עליה ונוהגים עצות; הגוים
 לועגים להם. בשוק נראו בכר תפוחים ירוקים, אנשים

המרירה בתימן. ראש המורדים מהמד יחיא ענה על דרישת שר צכא טורקיא, להכנע, כי יכנע רק ע"פ התנאים האלה: הוא, מהמד יחיא, יהיה כהן גדול לדורותיו למדינת ימן, חשני מכל גס. יהנה מכל הזכויות, שיהנה הכהן הגדול ממעקא, פקידו הארץ יהיו המיד מילידי הארץ ולא כן המורקים. אם לא יסכים הסולמן לתנאים האלה, ילחם עד האיש האחרון.

המלחמה. כיום ד' שבוע זה התחילו בעיר פארטסמיט כאמריקה המשא והמתן בין באי-כה רוסיא ויפן על אדות הנאי השלום. בתחלה המילו הכל ספק אם יש לוויטע כא-כה רוסיא רשות להסכים לתנאים ולעשות שלום מדעת עצמו. עתה נודע, כי אמנם קבל כה הרשאה כזה מאת הצאר, וככל זאת עוד השלום מוטל כספק גדול. הפטריוטים העשויים והצבועים ברוסיא משמיעים בעתונים, כי רוסיא לא הסכים לעולם לשלם הוצאות מלחמה ליפן או למחול על לכידת קרקע ליפן. ע"פ הנאים כאלה לא הכרות רוסיא ברית שלום, ויש עתונים המוסיפים עוד, כי יפן לא נצחה כלל. העם הרוסי ככלל אמנם משתוקק לשלום בכל אופן, אבל קולם לא יגע אל הצאר, אל הצאר מגיע רק קול הצבועים וכחיות הצאר רפה-ידיים וקצר ראות קרובה ההשערה, כי ישה אנו לחנופותיהם ולא לצעקת העם וכל העולם.

על המצפה.

הוצאות הקונגרס.

על הקונגרס הזה אמרו, כי הוא הנכבד בכל הקודמים לו, מלבד הראשון. לכאורה לא הביא הקונגרס הזה כל חדשות. לפני כל קונגרס הכו לחדשות מרעישות, ואמנם בכלם נשמעו מעל הבמה הוצאות איזה ראיון כחצר מכך או איזו פעולה מכריעה אחרת. בקונגרס הזה לא הכו לחדשות וגם לא נשמע כל דבר חדש. על הקונגרס הזה היה רק לתקן מעות ולהשרים הסרון, להשיב את ההנועה הציונית את המצב השלם והבריא, שהיתה בו לפני הקונגרס השישי וזאת עלתה ביד הקונגרס האחרון על צד היותר טוב. ומנקודת ההשקפה הזאת הצליח הקונגרס הזה יותר מן הקונגרסים הקודמים לו, מלבד הראשון, שגם הוא כונן רק את ההסתדרות ויערוך במה לעם היהודי. את אשר בקשו הציונים, את אשר נחוץ היה לעמנו, עשה הקונגרס בשלמות ויצליח. כרת מעל גוף ההסתדרות את הספחה, שעלתה בו והנתנה הצליח מאד. היסודות הודים רחקו בזרוע, כמו בימי ענן ושאלו. ההיסטוריא נשנתה. במפלגת הארציים הקיצונים יש דמיון רב למפלגת

האסיף הציע הממשלה הצעה כזאת, ואחרי שגם מפלגת הפרוד הכמיחה את העם, לדרוש זכות בחירה כללית, למען משוך את העם אהרית, אולי אפשר הדבר להוציאו אל הפעל. אם הצליח הממשלה כזה, אז השבר זרוע מפלגת הפרוד, כי עתה ע"פ חוק הבחירות הנכחי רק אזרחים מהעם המאדיארי יכלו להיות באי כה העם. צירי יתר העמים היושבים באונגריא וצירי הפועלים הרלים אך מתי מעט הם. כד עבודת הפרלמנט האונגרי הצמטצמה כעבור זה רק בהזקק כח המאדיארים ולדרישתם מאת הקיסר לא ידעו עוד כל גכול. המצב הכלכלתי שפל מאד ומשפט העמים הרבים נגזל ונרכס. אם תהיה משפט הכחירה לכל יושבי אונגריא או ירכו מספר צירי העמים השונים וגם צירי הפועלים והם יבריעו כעבודת הפרלמנט. ואם יתחברו אליהם כל המפלגות העומדות על כפיס הברית משנת 1867, כלומר הלכרלים, וגם אלה שיצאו מתוכה ומפלגת העם, אז יכמל כה מפלגת הפרוד ויהי לאפס. אך עוד מים רכים יעברו אל הים עד שתוציא הממשלה את מומתה זאת.

המרירה ברוסיא. ביום 12 להדרש זה התפרסם פקודת הצאר להקהיל את בחירי העם למועצת ממלכה. המהאות, שנערכו ברוסיא נגד תכונת מועצת הממלכה, שערך המניסטר כולייגין, עשו פרי. הצעתו היתה רק הרמית ותוך, לרמות את העם. על פי הצעתו היתה מועצת הממלכה רק כעין שחוק ילדים, אספת אצילים וכהנים, להתוכח כדברים, שהשים הממשלה לפניהם, אבל בלי כל יפוי-כח לתת תקף לדבריהם, בלי הזכה על הממשלה לקים החלטותיהם. כאשר התקוממו כל גדולי רוסיא נגד ההצעה הזאת מסר הצאר את הדבר אל ועד המניסטרס, להרחיב את ההצעה ולתת איזה תקף ועזו למועצת בחירי העם. גם סדר הבחירה יהיה מעין סדרי הבחירה של כל הפרלמנטים. זכות הבחירה תהיה לכל אדם שיש לו קרקע, ששייך לפחות 1500 דובל או שיש לו איזה מלאכה או מסחר ברשיון הממשלה. הבחירה לא תהיה בלי אמצעי. האכרים והמוץ הבוחרים כערים יבחרו בכאי חכם והמה יבחרו בודרים והבוררים האלה יבחרו ציר למועצת הממלכה, אלה שיש להם הון יותר מ"מ" אלף רובל יבחרו בעצמם את הבוררים ורק גדולי העשירים יבחרו ציר בעצמם. הבחירה תתחלק למחוזות ולא לעמים. ליהודים לא תהיה איפא אפשרות לשלוח ציריהם למועצת הממלכה אם לא יבחרו אחרים באיזו יהודי, כמו שהדבר באוסטריא. אך גם ה"קונסטיטוציא" הזאת אינה עוד קריאת דרור ליושבי רוסיא, כי לא נתנה להם כל חרות. אין חרות הרפוס, אין חרות הרבור, אין חרות האיש. הכל ישאר במקום. הפוליציא השלטת בנפש כל אדם מבלי הכט אל החקים.

נגד בעלי המלאכה היהודים. בחקים האלה לא בקשה הממשלה לקחת את המלאכות בכלל מיד היהודים, כי-אם להוציאם מכלל אגודות בעלי המלאכות, לכל יוכלו להשיג עבודה אצל הממשלה והערים. הנוק נגע באיזה מאות אומנים. אז גדלה המהאה בכל העולם. היהודים ברוחו המונים המונים מרומניא וממשלת אמריקה התערבה בדבר ובסוף הכרחה ממשלת רומניא לבטל את הגזרה והארץ שקמה. והחוק החדש בגליציא על אדות המסחר אינו נוגע באיזו מאות סוחרים, כי-אם בכל היהודים יושבי גליציא. לרכבות יהודים צעירים תאכד כל תקוה לשלוח במסחר ידיהם ותוצאות הדבר תהיינה נוראות ומצמיותות. היש צרך לפרט את כל העני והמצוקה, שיבאו על יהודי גליציא, אם יקחו שונאינו את המסחר מידם. האפשר לנו לציר ברמיונונו יהודי גליציא בלי מסחר? הכל יודעים, כי יהודי גליציא בלי מסחר יהיו כדנים בלי מים ואוסטריא אינה רומניא. בענינו אוסטריא הפנימים לא התערב ממשלת אמריקה. ורוב סוחרי גליציא הם יהודים אדוקים והסידים, אשר גם אם הרב תהיה מונחת על צוארם לא יברחו לארץ אהרת וכלם יתמו לנוע. אם יצא ההוק אל הפעל אז כלנו אבדנו ולא יהיה פוצה פה ומצפצף. אנהנו נהנה וניילל באהלינו ושונאינו ילענו לנו. עתה, ולא לאחר זמן, על כל יהודי גליציא לאסוף אספות בכל הערים, להדיע, להרעיש, להרעיש עולמות, למחות, להחליט החלטות, לשלוח צירים אל הממשלה ואל צירי הקלוב הפולני (לא לצירי היהודים), להתחנן על נפשותינו, לדרוש משפטנו ולהפיר עצת אויבינו. אם לא נעשה כן במהרה — דמינו ודם בנינו בראשינו וצורדינו בוזין ישחקו על משבתנו, כי התנכלו עלינו להכרית לנו את המהיד האחרונה ויוכלו לנו.

ענינים מדינים.

אונגריא. המפלגות המתנגדות המחוברות הולכות זמתהזקות בכמות ובאיכות והמפלגה הליברלית המוג והבטל. רוב חכמי המפלגה החליטו לצאת מתוכה ולהתחבר אל מפלגות הרוב או לכונן מפלגה חדשה תמימת דעים עם מפלגות המתנגדים. והממשלה מצאה דרך חדשה לצאת מן המכוכה. היא הודיעה, כי היא נוטה אחרי זכות בחירה כללית, לכל אדם תהיה זכות הבחירה למועצת הממלכה. בהפתח הפרלמנט בימי

מלטה פאותיו כהן ובהכה, כאם רחמניה ובאהבת עולם אמרה לו. הבן יקיר לי אפרים אם ילד שעשעים. המו מעי לו רחם ארחמנו! ורחמי אלקים שפוכים על העולם ועל הלילה.

ר' יחזקאל בא הביתה ואתו אורחים אחדים. "שבת טובה! שלום עליכם מלאכי השלום מלאכי השרת מלאכי עליון". נראה בחוש, כי המלאכים מפיצים מנוחה בכנפיהם בחדר. ומלכה'לי והכלה יושבות ומקשיבות את דברי החלקות, שהאנשים אומרים להם: "אשת היל מי ימצא...". הגה הכל מסוכים לשלחן. שלום והשקט מסכיב, רק הרוח הקל, המנשב בעד החלון, מספר ומספר... אסת'ל נושאה עיניה כפעם בפעם, משליכה מבט קצר ממולה, אל מקום ההתן. יושב הוא במעיל משי, ופניו השחררות מלאות הן. הנה שרשרת הזהב על אפורתו עם השעון, שנתנה לו מתנה. הוא התנה... עמו עתידה היא לגור יחד ולכבה דופק כדממה. הרוח הקל שומע את הסוד ובורח בעד החלון אל היער השחור ומוסר את הסוד אל האור הבורד והנשכח. — יושב הוא החתן ומחשה, עיניו למטה. מה הוא חושב עתה? על אדותיה, על אדות כלתו! (היא מתארמת). התנה הוא, שהביא לה אביה...

ליל שבת. בכית ר' יחזקאל ערוך השלחן כהדר האחרון לכבוד החתן. מלכה'לי בעלת הבית לא קמצה בנרות, היא יודעת מעם הדבר... השלחן מלא מנורות כסף עתיקות בעלות ששה קנים. בחדר הכל מבריק, הכל מואר. מלכה'לי הוציאה את כל כלי הבסף, שאין משתמשים בהם רק ביו"ט. החלות מכוסות במפה של משי רקומה, מעשי ידי אסת'ל. החלונות פתוחים ומחוץ נשמע קול קרקור הצפרדעים. ומרחוק מצד היער השחור נראה זר אור בודד, נר של שבת נשכח והצפרדעים מברכים עליו. ריה שדות ברובים, מאלפי צמחים ופרחים, חודר בעד החלון ונשפך בחדר, הומף מלה קדושה מתפלת בעלת הכית, נושא הוא ברבת שבת החוצה וראה עמה בשרות וביערות, בשמים ובארץ ומפיצה בעולמו של הקב"ה. יהודים יוצאים מביהמ"ד. מי שיש לאל ידו מוליך ארח אתו. מלאכי השרת הולכים לפניהם ונותנים להם שלום. ובראות היהודים את הגנים וישבים בכגדי הול לפני בתיהם ומדברים דברים בטלים ומזמרים, המלו עליהם ויאנחו: גנים אמללים, אין להם שבת! ואת עמך ישראל הוגנת, אכיזו שכשמים! הכל נגאל, לבוש בגדי חסד ורחמים, באלו חבקה השכינה את עמה ישראל, מתתה דמעותיו מעל פניו,

זהב ארמדם. השמש דופק לביהמ"ד. בקצת הלונות נראים כבר נרות של שבת. רק החרבות השרופות והחצרות הגדורות מראיהן כאבלים בין החתנים. והי ערב. לפני פתחי הבתים יושבות בעלות-כית וכנותיהן רחוצות ומסורקות לכבוד שבת. כאה שבת כאה מנוחה. בשוכה ונתה באה השבת העירה. יהודים לבושים בגדי משי נוהרים אל ביהמ"ד, לשמוע תפלת הרבי. הגה ר' יחזקאל הולך עם החתן, שהביאו אל ביתו לשבת נחמו. ונערות עומדות כפתחי שערים ובחלונות ומבישות ומתלהשות: "חתן אסת'ל זה, הן שפוך על פניו". נערות כלות מטילות בחוץ מקושטות שרשרות זהב, שקבלו מתנות מחתניהן. מחלונות ביהמ"ד נשמע קול מזמר לכה דורי. הלילה הולך ושקט ואפל העיר עטופה דממה קדושה. שבת היום לה'!

פתאם נשמע קול כבי, יללה מהרירה. אשה מתיפחת: "ילדי! יצחק'ל שלי!" המון נשים רצות נבהלות אל תוך הרהוב, נערות מבל עבר: מה זאת? מה זאת? — "יצחק'ל יצא בעוד יום ולא שב. אוי לי ואוי להי! אצל המים ראוהו, בוכה האמללה. מי יודע מה היה לו!" וסכיב לה מתקבצות כנופיות כנופיות ומתלהשות: "הנחל צריך לאדם!" ומסכיב דומיה אפלה. שם דחוק, רחוק, במקום שהרקיע נוגע כמי הנחל, שם שפוך הסוד, אנה נעלם הנער...

הקראים. גם הם כפרו בכל מסורה ויחפצו לזכות את ישראל, בהסירם ממנו עול העבר, כנתקם את שלשלת ההתפתחות של היהדות ולהתחיל יהדות חרשה, שאין לה דבר עם העבר. וכמו כונן ההוא בן נוכחו באי-כח עמנו גם היום, כי למפלגה בוגדת כזאת, אף אם בונתה לטובה, אין שלום ואין פשר ויחלימו בכאב-לב, אבל באמץ-רוח לנתח, להבדילה מקהל הציונים. מי שאינו מודה בתחית ישראל על אדמת אבותיו, כמו שהיתה תקותו החזקה בכל ימי גלותו, יצא מן המחנה. ישנם בין היוצאים גם יהודים נאמנים, אוהבי עמם ודורשים טובתו, ישנם ביניהם גם בעלי בשרון, עובדים חרוצים ומובי שכל. אבל לנו אין לעת עתה כל אמצעי להגיע אל מטרתנו בלתי-אם הרצון החזק, אשר, בפי שהורה הנסיון, יכול הוא לפעול גדולות ולברוא תמיד אמצעים חדשים, להוציא רעיון גדול את הפעל. ואם אבדו לאנשים ההם הרצון, האמונה והאהבה לארץ אבות, הלא יהיו לנו רק לפוקה ודמבשול בדרבנו ולמען הציל את רעיוננו, למהר את פעולתנו ולסקל את דרבנו, לא היה דרך אחרת לפנינו רק להרחיק את הנחשלים, לותר על עבודתם ועל חבמתם מוטב שיעקרו כמה כחות גדולים מהנועתנו ואל תעקר אף מלה אחת מפרוגרמנו. לציון, רק לציון עיננו צופיה. ולתת יתר תקף ועוז למעשנו נחוץ היה לתקן גם את הפרץ בתקנות הבאנק, שאין מיסד הבאנק רק ליסוד מושבות בארץ ישראל וסביבותיה ולא בשום ארץ אחרת. — עצה לא טובה נשמעה לפני הקונגרס, למסור את ההנהגה הראשית בידי שלשה אנשים, שימלאו מקום הרצל. העצה הזאת היתה נבערה, שלשה אנשים שוים במעלתם הנם רק למפגע זה ליהושם דבר אינו נעשה כהוגן. טוב איש אחד בלי בשרון מצוין מאשר שלשה אנשים בעלי בשרון. רבים מובים רק לעצה, אבל לא לפעולה. אחריות כל דבר צריך להיות רק על שכם איש אחד. אשרינו, שנמלט הקונגרס מן העצה הזאת. בזה נראה, כי ידע הקונגרס את אשר לפנינו ויש לנו על מי לסמוך. הנשיא הנבחר למלא מקום הרצל אמנם אינו הרצל. אבל איש כהרצל היה נחוץ רק לברא את ההסתדרות ואת המוסדים. עתה, כאשר הכל סובב במעגלותיו ובסדריו, יכול גם איש פשוט, זך-השכל ובר-לבב, לנהל ולפעול. אדרבה איש כזה לא יסמוך על עצמו ובכל מעשה חשוב ימלך בחבריו ובקונגרס. מעשי מנהלנו יהיו איפא מעשי העם ולא מעשי יחיד ולא יערערו עליהם. שמחת מתנגדינו, ששמחו לאידנו ויהנבאו בקול רנה, כי הקונגרס הזה הוא האחרון, היתה איפא נמהרה. אפשר כי הקונגרס הזה הוא האחרון לציונים, אבל רק לציונים, כי בפי הנראה יהיו הקונגרסים הבאים קונגרסים של

יהודים ולא של מפלגה אחת קטנה בקרבנו. כי מן הדין והחשבון של הארצות השונות ראינו, כי בכמה ארצות אין עוד בין יהודי וציוני ולא כלום, כל יהודי הוא ציוני. בארצות אחרות, כמו באנגליא ובווינ ובכמה מחוזות ברוסיה לא נכנסו אמנם כל היהודים אל הארגוניציא הציונית, אבל חדלה כבר ההתנגדות לגמרי. הכל מבימים על הציונים ברגש כבוד ובל רצונם נעשה ע"י ראשי הקהלות ובתי התפלה. אפילו בגליציא, אשר פה ההתנגדות היותר עצומה, אין נלחמים עוד בציונים רק במקומות שהבערות והסוציא-ליסמום שולטים בעמנו בלי גבול. שתי הקצוות האלה נתנו יד וז"ל להציק לציונים. אבל גם החומות האלה הולכות ונכבשות מעט מעט. צוררנו מנכאים איפא ואינם יודעים מה. הקונגרסים הציונים ספו ומחיים והלאה לא יאמר עוד קונגרס ציוני, כי-אם קונגרס יהודי.

אספת "עבריה" בבול.

בול. בשבת כ"ו תמוז היתה בבול אספת עבריה בקפה שפיץ. סדר היום היה: א) פתיחה ע"י מר ר. בריינין. ב.) משא הד"ר עהרנפרייז על דבר ההסתדרות הנחוצה להעבריה. ג.) מר ראובן בריינין: התיחסות הקהל העברי אל תחית השפה בארצות שונות. ד.) משא מר אפשטיין על דבר הערכים בארץ ישראל. ה.) משא מר ווילקוביץ. זה היה סדר היום, שסדרו בתחלה, אך אחרי כן נשתנה הסדר כפי שאכתוב למטה. האולם היה מלא מפה לפה אנשים, שדברו אך בשפה העברית. רוב הנאספים היו צעירים לימים, מר ראובן בריינין פתח את האספה בנאום קצר. הוא הודיע, כי כבר בקונגרס הששי בראו הסתדרות לתחית השפה העברית, שבראשה עמד הוא ואחדים ממוכי סופרינו, אך לדאבוננו לא יכלנו לעבוד מאומה. (מחאות נשמעו כאולם כנגד הועד). המרצה נבוכ מעט ויתצל, כי כאמת עבדו ויחפצו לעבוד, אבל לא מצאו להם שומעים. לא כועד האשמה, כ"א בעמנו האדישי והאינדיפרנטי לנכיתתת שפתו, שהיא עקר גדול בתחיתנו הכללית. הנאום הציג לבחר ביושב ראש, אחדים מציעים את הד"ר עהרנפרייז, אחדים את הסופר זלמפולסקי, אחדים את הד"ר ש. ברנפלד. אחרי וכוח ארוך נבחר מר סוקולוב כרוכ דעות. מר בריינין מודיע, כי הועד מתפטר ממשמרתו. מר סוקולוב מדבר על אדות האמצעים הנחוצים לתחית שפתנו. הוא אומר: בעת שלתחיתו החמרית מתאספים לקונגרסים, מאספים שקלים ואקציות, אין עושים מאומה לתחית שפתנו הלאומית. ועוד יותר ידאב לבכנו בשמענו, כי מהקונגרס, הבמה העברית הכללית היחידה שלנו, מדברים בכל

השפות שבעולם, רק לא בשפתנו הלאומית. ואלה האנשים, היבולים להשמיע את מלתם העברית מעל הבמה העברית, יושבים באיזו פנה נמהרה כאלמים. אנחנו צריכים לדרוש מהקהל העברי, כי מהבמה הלאומית היחידה שלנו תשמע גם שפתו הלאומית. אמנם מהקונגרס הראשון ועד עתה צעדה שפתנו צעדים רבים קדימה. זכורנו, גם בקונגרסים הראשונים התאספנו לדבר עברית ולהועץ ע"ד תחית השפה, ואז היינו מעטים מאד, שבלים בודדות, ועתה לשמחת לבכנו התאספו פה יותר ממאתים איש ואשה מדברים עברית. הננו רואים איפוא, כי תחית שפתנו התקדמה; אבל לא נוכל להסתפק בקמץ הזה. עלינו להשתדל, להפיץ יותר ויותר את השפה העברית בין שדרות עמנו הרחבות. צריכים אנחנו ליהר את הבמה היהודית האחת והיחידה שיש לנו. ומקוה אני, שבקונגרסים הבאים תשמע גם שפתנו הלאומית מעל במת הקונגרס. חובה עלינו להתאחד, להסתדר ולברוא לנו אורגניציא עברית לתחית השפה. (מחיאת כפים שואנת). אחריו השמיע הד"ר עהרנפרייז את משאו. הוא מדבר על אדות האמצעים, שעלינו לאחוז, בכרי להחיות את שפתנו. ראשית לכל צריכים לברוא הסתדרות מיוחדת לתחית השפה. שנית עלינו לברוא רור של מורים עבריים מומחים, שתהיה להם מלבד השכלתם הכללית ידיעה רחבה ועשירה בשפה העברית ובתורת היהדות. לתכלית זאת צריכים ליסד בית-ספר למורים, בירושלם שיוציא שנה שנה מורים מוכים. ע"ד ביה"ס למורים עבריים, שיסדה "חברת העזרה האשכנזית" בירושלם, הוא מוכיח, כי אינו מתאים לתעודתו. המורים היוצאים ממנו הם הרוב מתבוללים ומטיפים להתגרמנות. מביד אני, אומר הנאום, מורה אחד, שיוציא מכה"ס הזה, שאמר, כי הציונים הם שונאי ישראל ונסוגי אחרו. ביה"ס, שאנחנו חפצים ליסד, צריך להיות בלו עברי לאומי. ואם יהיה לנו מספר מסוים של מורים עבריים, התרחב שפתנו בלי ספק. מלבד זאת צריכים אנחנו להוציא ספרים טובים עבריים ללמוד ולקרא. אמנם שנים האחרונות כבר עשו חיל בענין הזה, אבל עוד הדבר צריך שכלול. אחרו גסרו לדבר החל וכוח נלהב. אח"כ דבר מר אפשטיין. הוא עושה על הנאספים רשם מיוחד כמינו. הוא לכוש בגדי האכרים בארץ ישראל. פניו בפני היהודים הקדמונים לפני אלפים שנה. שערות ראשו וקנו הארובות והשחורות, פניו השחרחרים והשזופים, עיניו השחורות, הכוערות אש, עושים רשם נמרץ. שפתו הטבעית היא השפה העברית בהברה ספרדית. דבורו נעים, מצלצל, צח ושושף כנחל. מדבורו לכד נוכחו, כי אפשר ואפשר, כי השפה העברית תהיה שפה חיה. כל השומעים מתפלאים על יפי דבורו. אחרים מתאוננים, כי אינם

...אל תראוני שאני שחרחרת שזופתני השמש... דומה דומה לצבי או לעפר האילים. הנה זה עומד אחרי בתלנו משניח מן החלונות מציץ מן החרבים. ענה רודי ואמר לי קומי לך רעיתי יפתי ולכי לך... והרבי מסביר ליהודים את המתקנות, את דבקות כנסת ישראל בשכינה ושכינה כנסת ישראל. והעדה מרגישה ומקשיבה, מטה היא אוניה, בשרה צמא ונחר אל הענן הדולף והמשקה. קולמת היא כל מלה ומלה. שותה בצמאון דברי אלקים חיים והלבבות ירננו והכליות תזמרנה, כל מלה תשיר בקרב שיר חדש ותנחמם. כרבה היא מביאה מאת השכינה אל כנסת ישראל בגלות.

... קול רודי רופק פתחי לי אחותי... פתחתי אני לדודי ודודי חמק עבר. נפשי יצאה בדברו בקשתיהו ולא מצאתיהו... השבעתי... פתאום נפסק קול הרבי. הולך הוא הנה והלום, עיניו נמויות למעלה וקולו נחבא, על החסידים נפלה אימה נעימה, שלפפה את כלם ותחברם. העולם ממתיך בתמהון. לפתע פתאם מתעורר הרבי ובשמחה עצומה, כמו נתגלה לו דבר, קרא בקול רם:

"שלום עליכם עליכם שלום מלאכי השלום מלאכי השרת מלאכי עליון". ולעולם נרמה כמו נפלו אלפי מלאכים מן השמים. מלאכי השרת התערכו בתוך

הם, הנה אביה וחתנה מזמרים. מה יפה קולו! מה מצלצל הוא! בורח הוא הקול בעד החלון... "מנוחה ושמחה אור ליהודים"... היא מושימה את המאכלים אל השלחן, מציגה היא לאביה, לאמה, לו... יאבל וישבע! ולבה דופק מעל בתפיו. מי יודע מה מרחף עתה לפניו!

בתוך האכל באו מחותנים, קרובים וידידים ויתנו שלום לחתן. אחרי דברים על דבר החזן זמר אחד מהם זמר והחתן זמר גם הוא חלקו. כל אנשי הרחוב התקבצו תחת החלון, קול החתן הולך וחזק. אנשי הרחוב תוחכים ראשיהם אל החלון: "שבת טובה!" — "חתן אסתר'ל", התלחשו נערות. הדלת נפתחה ואנשים לריב התגנבו הביתה, בתחלה עמדו בפתח כורים, כלאחר יד ואחר כן נגשו. הבית מלא. אל השלחן הגישו יין ושרב, המשקה נשפך במים.

גם ר' יצחק יודל'ם נכנס הביתה ו"שבת טובה" דחכה ומנוגנת בפיו. הנאספים פנו לו מקום. "לא אשב פה הרבה", הגיד ר' יצחק, כי עוד מעט ויעשה הרבי קדוש ועלי ללכת. ר' יחזקאל בכר את החתן בכרבת המזון והעולם קם ללכת אל הקדוש. ר' יצחק התחיל מפציר את ר' יחזקאל, ללכת עכ"פ היום לכבוד החתן אל הקדוש של הרבי וגם המחותן ר' יוסף ילך היום. בעלי הכתים בושו בתחלה, לבלתי לכת היום אל

ביהמ"ד האחר, אשר הדיין מגיד שם את הסדרה לפני בעלי-הבתים. אך הקרובים הצעירים וגם החתן חפצו מאד ללכת אל הרבי הפעם ובעלי-הבתים בעל כרחם נכרכו אחריהם. עלי להרגילכם, אמר ר' יצחק יודל'ם בקול נצחון. זו היתה השבת הראשונה, שבעה"ב החשובים לא באו אל הסדרה של הדיין.

*

ביהמ"ד של הרבי. עדה רבה עומדת צפופה, עדה אחת שוה, נערים וזקנים יחדו, נשמה אחת, בנין אחד, תפלתם אחת, לאל אחד היא מכוונה. כל ה"עולם" נשפך למוצק אחד, ים של שמריימלים וזקנים שחורים מדובקים יחד, ועיני כלם ערוכות אל החלט הלכך, המתהלך הנה והנה וסולל לו דרך בין הצפופים. הוא הרבי. ידיו תחובות באבנט, עיניו ערוכות למעלה ועל מצחו הקמוש נברת מחשבה אחת, כונה אחת: קדש לה'. וה' שובן פה בתוך העדה. השכינה וכנסת ישראל. שתיהן נעות ונרות בגולה. פה נפגשו ואהבת נעורים מתעוררת, כחתן וכלה, שהתהוה "ברוגז" ביניהם, כל אחד הלך בדרך לבדו ופה נזרמנו באבנסיה זרה. הרבי מזמר את שיר האהבה לה', את שיר השירים. לא זמר, כי אם אמר, אך מה עמוקה אמירתו! מה חודרת היא אל כל לב! כל מלה הוא מפעים במעמה ונמוקה, בנתניתה מסיני.

הקמץ, כי-אם קאן מהולנד נבחר עוד הפרופסור ווארבורג מברלין, הוא האחד מהוה"פ הקמץ, שישב במקום הלשכה המרכזית. מחברי הוה"פ בוויז לא נבחר איפא אף אחד. לוח"פ הגדול נבחרו מגליציא ד"ר גאלדוואסער מקראקא, ד"ר קארקיס ודאאלף שטאנר מלובוב. ברוסיא נבחרו הסופרים העברים נחום סוקולוב וד"ר שמריהו הלוי. — כלשכה ישב מזכיר ראשי, לנהל את הענינים התדירים. המזכיר יהיה ד"ר סוסקין.

המזכיר. באמריקא עלתה התנועה ה"מזרחית" פי שלש מאשר בקונגרס העברי. המזרחיים יסדו בני-יוזק ביורא למבכשי עבודה, והם תומכים בידי אלה שאברו פרנסתם בגלל שמירת הישבת. הרכה בתי ת"ת יסדו בני-יוזק, פילדלפיא, שישגו ועוד ערים רבות. בועד המרכזי של ה"מזרחי" בני-יוזק, העומד תחת הנהגת הרב ד"ר מליין (הוא חתנו של האנטיציוני הנורא הרב ד"ר הירש מפסד"מ) נותנים ידיעות של אינפורמציא לכל הגרים היהודים הכאים, הפונים אליהם. בני-יוזק נוסד ע"י המזרחי גן ילדים גדול, למען הנך את הילדים ברוח עברי לאומי, וכיחוד למען שמרם מפח מצודר הנפשות. הילדים מתחנכים שם גם לדבור עברי. בראש ועד החנוך של הגן עומד מר חיים הירשנזאהן מקונסטנטינור פל. אגודת הרבנים החרדים באמריקא, שאליה שייכים בשישים רבנים, נספחה במשך הזמן שאחרי אספת פרסבורג אל ה"מזרחי". בארץ ישראל עשה המזרחי חיל. הכרות רבות נוסדו, ועוד מעט יחל להופיע ביפו ירחון עברי מזרחי. באונגרו התגברה התנועה. ביחוד הועיל לזה ה"חרם" הידוע של הרבנים האונגרים.

חברות ציוניות. חדשות נוסדו בפאדגורוז ובקא-מארא. בפאדגורוז רודף סגן הרב ר' שמחה'לי, איש בער, ריק מתורה ודעת, את הבחורים הציונים, מקללם ומחרימם. חרפה לאכות הבחורים ולאכות המהלה. להחזיק בידי סגן רב כזה ולשלם לו בעד "תורתו", שאינה בו. אבל גם חרפה לציונים בפ. להחשות לו.

גראפה ציונית בקונגרס בבזל היתה גראפה רוסית, שהתגרה והיא יהודית נאמנה וציונית בלב ונפש, ותבא בתור ציר לקונגרס.

הציונית באנגליא. ראשי הקהלות בלונדון וביתר הערים מושכים רצון לציונים. הרבנים עשו הזכרה להרצל ביום מותו. רוב יהודי אנגליא הם ציונים בלבם. מות הרצל לא רם שלא החלישה את התנועה, אלא אדרבה הגבירה ותתן לה התפשטות רבה.

מכתבים מערי המדינה

קראקא. זה קרוב למאה שנה, שנוסד בעירנו ביהמ"ד "אנשי אמת" ע"י מו"ה אברהם לח ואשתו ז"ל. ראשי הקהל קבלו עליהם ועל הבאים אחריהם, להשגיח על קיומו. גדול היה כבוד הבית הזה, גאוני עמנו, ת"ח ובע"ב חשובים שקדו על דלתיו. כל עוד היתה קופת ביהמ"ד מספיקה, לא דרשנו משען מקופת הקהלה. עתה התמעטו דורשי ביהמ"ד הזה, כי מקומו רחוק מהמון קריה וקופתו דלה ורזה והרוצאות התרבו, כי הבנין רופף ורועע ופקודה יצאה מאת המאגיסטראט, לסגור את כל הבית ולהתמו עד שיבנהו שנית או ירסוהו. כלי ספק ידע נשיא קהלתנו ופרנסי הקהל את נחיצות קיום המוסד הזה ויחישו עזרתם לתמוך בקופתנו, למען לא יהי מקום הקדש חרב ושמש, ולהקים שם המת על נחלתו. בע"ב.

סאראיעווא. חברתנו הצעירה, בני ציון" צעדה בזמן קצר צעדי ענק, אף שלא עברו עליה אף תשעה ירחי לדה. מספר אנשי החברה ר"צ איש, רובם ספרדים וכסף תרומתם לחברה עולה לק"פ כתר לחדש. נבית השקל אמנם לא עלתה יפה, בי חסרו נוסעים למדינה וכב"ו נאספו יותר סת"ק שקל. לקופה הלאומית שלחנו יותר מת"ק כתר. — עתה נוסד בחברתנו בית עקד ספרים. כל אחד מאתנו נרב כסף וספרים. והודה לדיקטור ה' פליישמאן, שנרב לקסיקון חדש ויפרי משה הם.

כשבוע שעבר נפטר פה הגביר הגדול בכל ארץ בוסניא, מר דניאל משה סאלום מאחינו הספרדים בשנת ס"ו לימי חייו. כל העדה מתאבלת עליו, כי

סגורות. בשאלה היותר סבוכה, היא שאלת הארציות (כמובן לא הארציות הנספה) והפלשת'נית, לא החליט המזרחי דבר. אף יצירים מזרחים אחדים מבעלי "ציוני ציון" רצו, כי המזרחי יחליט בזה דבר, נתקבלה הצעת הי"ד הרב הגביר מר יעקב פונא מפראנקפורט, אשר המיב לדבר: "לו היתה על אונגאנדא איוו שאלה, אם מתנגד רישוב שם לדת'היק, כי אז על המזרחי להחליט בזה דבר, אבל הן הציונות המדינית היא שארה ציונית כללית ואין להמזרחי לפסוק בזה דבר, כי היא דבר היוצא מהוג עבודתו המחויבת. המזרחי נוסד רק למען הגן בציונות מפני אותן הזרמים, שאינם לפי רוח הדת. וגם "לעבוד בעד קיום החיים הלאומיים והתפתחותו ברוח הדת". אבל לעניני הציונות המדינית אין למזרחי שום מטה מיוחדת ואין לו להחליט דבר והרשות ביד חבריו להיות ציוני ציון או ציונים מדינים. אבל אין לשום חבר המזרחי להיות "ארצי" (כלומר מאותן הארציות, אשר א"י וארץ אחרת אחת היא כמו ולא ישאפו כלל לארע אבותינו, כי אס'לאיזה ארץ שתהיה בתור קצהה המטרה). מרבית אספות המזרחיים היו מוקדשים לעניני המזרחי הפנימיים. בקונגרס לא מישך איפוא המזרחי עליו ככה את עין העתונאים. כי דציריים המזרחיים היו אנשים שקטים ונחמים ובעלי נמום. הערכוביא והסדר הפרלמנטרי המודרני (כלומר בצעקות ויללות, בחלילים, ובהכאות על המושבות) היו להם דגעל נפיש עד אשר הרבה מהם התהלכו בחוץ במשך הרבה משיבות הקונגרס ולא רצו כלל לכתת חלק בהשערויות. היטיב אשר דבר הגאון ר"ג גרינהויז מטרקא, באמרו: אם אלה הצעירים הספשיים התלוצצו עד היום על התלמודיים, כי הם מפלפלים ע"ד ביצה שנולדה ביו"ט, פרע להם הקב"ה עתה, כי המה מפלפלים ע"ד ביצה שלא נולדה, על טריטוריום, שלא בא לעולם (כי אונגרה לפי"ד האכפציא איננה מוכשרת לישוב) על ארץ אשר אולי תוצע ברכות הימים לפנינו.

כן החליטו המזרחיים. לעבוד ביתר עוז עבודה חיובית כפי הפרוגרמה. תמונה מענינת מאד תאר לפנינו הגאון ראש המזרחי מהישיבה, שיסד בלידא ואשר החברים הכסחיו, לעמל ביסוד ישיבות כזו גם בשאר הארצות. נקוה כי בשנה הבא א"ה יקהילו המזרחים קונגרס-מזרחי בפראנקפורט.

צירוף ו' אב. חיים ישראל אי"ה.

מהעולם הציוני

ראשי ההסתדרות. בתלגמה מבזל, שנרפסה בגליון הקודם, נפלה טעות. לא קאהן מוויז נבחר כוה"פ

שריקה חרישית. קול הקדוש: "...ויברך אלקים את יום השביעי ויקדש אותו". .. והקדושה מרחפת מעל ראשי ההמון, יוצאת בעד החלון אל העולם הרוי של הקב"ה והבל, כל העולם, פושט את החול ולובש קדושת שבת. הקדוש מתפשט בארבע פנות עולם בין הלילה, השמים והארץ. *

ברחוב חושך אפלה. הבככים שקועים עמוק ברקיע, מראיהם כנרות של שבת דועכים, כשאנשי הבית מתנמנמים על ספריהם. פה ושם עוד נר גוסס בחלון. מאיזה חלון נשמע עוד קול נרדם של זמירות דועכה. מרחוק נשמע קול השומרים היהודים בלילה, לבל יציתו אש. ומתוך חלונות הרבי קול הזמירות בוקע ועולה, קול עוז מלא גבורה וגיל.

ושני זקנים עוברים בחוץ ושער ראשיהם וזקניהם הלכן נראה בתוך החשכה השחורה, המה ר' יחזקאל ומחנתו ר' יוסף, השבים מבית הרבי. בבית"ד נראה עוד אור כהה וקול חצי נרדם נשמע. הזקנים נכנסים. אצל השלחן יושב הדיין ואצלו בע"ב יגעים ועיפים. הוא דורש לפניהם את הסדרה: "ואתחנן אל ד' בעת ההוא לאמר" ... ומועקה מיגעה מצערת את השומעים המתנמנמים. ומביניהם עולה קול לוי הרעצן, ראשו נשען על החומש ורירו נוטף. הוא מחרחר בקול... ש.א.ש.

מבינים היטב את דבריו ומבקשים ממנו, כי ידבר לאט, הנואם מדבר על אדות הערכים בא"י. הוא מראה לדעת, כי האכרים העברים, המשתקעים בא"י, דוחקים את דגלי הערכים ילידי הארץ, הוא מהאר את חיי הערכים העניים, את דלותם, שפלותם ורוע מצבם. נאזמו איך בשעה וחצי אחרי גמרו קם רעש גדול באולם. רבים אומרים, כי לא היה להנשיא לתת למר אפשטיין לשאת נאום כזה, שכלו נגד ההתישבות העברית בא"י. לדאבון לבבני ריב יהודי א"י טריטוריא-ליים הם וכן הוא גם טר אפשטיין. הוא חפץ, כי היהודים לא יבוא לא"י, למען לא ירחו את רגלי הפלחים הערכים! אמנם הם ילידי הארץ, אבל הלא לנו זכויות יותר עתיקות והיסטוריות מהערכים. וכבואנו שמה בודאי לא יגרע גורלם מאומה מאשר הוא עתה, כי גרוע מזה אי-אפשר. אדרבה יומב גורלם. הו"ד מהנצל, כי לא ידע את תכן דברי הנואם. הכל חפצו, כי ידבר, יען אין במר אפשטיין ממיב לדבר עברית. אחרים דורשים, כי אחר מהנאספים יסתור דברי אפשטיין. אחרים דורשים, כי ישבו לסדר היום, לענין תחית השפה העברית, העת מצומצמה ואם לא נרון עתה בדבר, לא יהיה לנו עוד פנאי לו. הרעש מהגבר באולם. בסוף נגמד, כי ישבו לענין תחית השפה. עיד הפעם קם וכוח בין הנאספים, איך יבראו את ההסתדרות לתחית השפה ומה תכנה. בין כה ובין כה נמה היום לערוב, הנאספים היו עיפים ויגעים וידחו את החלק השני של סדר היום לאספה שניה. ש. א. קיידאנסקי.

ה"מזרחי" בהקונגרס.

בששים צירים מזרחים באו בזלה. בקונגרס הששי היו אמנם כמאה ושלושים צירים מזרחים. אך עלינו לשום אל לבנו. כי לא הרי הצירים המזרחים בקונגרס הזה האחרון, כהרי הצירים המזרחים בקונגרס שלפניו. כי אז לא היה עדיין למזרחי שמה קבועה ומסוימה, אז טרם נתבלטה היטב אופיו של המזרחי, ואשר לכך כל אשר רק להם נגד הפרקציא נחשב למזרחי, לא כן עתה אחרי האספה הפרסבורגית, אחרי אשר קבל המזרחי פרגרמה שלמה לעבודה חיובית, הוכרחו רבים לסוג אחר מ"המזרחי". גם לא יכלו הרבה צירים לבוא עתה, כי באו בקיץ שעבר פרסבורגה ואי אפשר היה להם לנסוע גם בשנה זאת לכול. ונוסף על כל אלה המצב הרע ברוסיא, שנגע ביותר באותן הישרדות, אשר בהן ימנה המזרחי את רוב חבריו. ואחרי כל אלה נראה, כי אמנם הגדיל המזרחי לעשות וכי הסתדרות המזרחי, למרות המעצורים והמכשולים, אשר יניחו לפניו אויביו מבית ומחוץ, מתגבר ועושה חילים. אספות המזרחי בבזל היו כמעט כלם בדלתים

ההמון, להיות אצל רבם בסעודת שבת. כלם אחוז באבנטיהם וישמחו איש אל אחיו ובגדולה ובשמחת שבת ובאחדות ובאהבה בלם עונים: שלום עליכם מלאכי השלום. ..

הנה קול הרבי נשתק שוב. עומד הוא באמצע בלי נוע, עיניו למעלה, כשואפות, בחוקרות, דממה עמוקה ככל הבית. פתאם הוא מתעורר, רץ אל הזוית בין הזרון והבתל ועומד שם, מתעמק ומחשה ושפתיו נעות. לאט לאט התחיל גופו להתנועע ותחנת לחש יצוקה על שפתיו בלי מלים. מעת לעת נעו ידיו, כדוצה להטעים תחנתו ועד מהרה עמד ויחריש ויתעמק. וההמון סביבותיו, גלי ראשים על גלי ראשים, נשקע בדממה ערבה. רערה חביבה ומתוקה הקיף את כלם. איש אחז בזרוע חברו ויחרדו וימתינו.

פהאם פנה הרבי בחדוה רבה אל העם: "אל הקדוש"! ופניו מאירות, באלו נשקתן השכינה ותקדש אותן, חום קדוש שופע מפניו אל כלם ומבלם אליו, הוא כולל את כלם בקרבו. האנשים פנו דרך. בפתח נראתה עדת נשים והרבנית באמצע. מעל מצחה הגבוה ומאזניה מבריקים אבני-שהם, ברקת, זהב ופנינים, זהר שבת-מלכות. היא משפיעה את המלכות אל סביבותיה ועל פניה שפוך גאון ישראל, חן יהודי. היא נגשת אל השלחן ובנותיה ובלותיה עמה. בגדי המשי משמיעים

זכותם, לשבות בשבת. דבר שנצטוונו ב' הדברות אף על הבהמה ועל עבדים כנענים. אין הדבר מרוב אל השכל שמלמדים יכופו את עוזוידם, לעבוד גם בשבת, בעוד שהם משלמים להם שכר פחות הרבה מאשר ישלמו לשכירייהם ולשפחה נוצרית. אם קמו הכלפרים להלחם בעד זכויותיהם ובעד שמירת שבת, זהו רק מפני שהסתדרו לחברה ציונית.

קבצנים ננבים. הפוליציא בקראקא תפשה זוג יהודי, שחזרו על הפתחים ליב וסאלע האקער ולהרבות דכנסותיהם אמרו, כי ברחו מרוסיא או כי הם מקבצים כסף בשביל נשרפים.

זוג, שבועות אחרים דתגוררו במאשציסקא איש ואשה מנודדי רוסיא. איש לא שאלם לשמם ולעירם. בשבוע הזה הביאו גולים ברכות שלום לו מאשתו ובניו ולה מבעלה ובניה. אחרי רואם, כי נודע הדבר, ברחו. נ"ז. מקומות התרופה בגליציא. על אדות האנשי סמיטיסטים במקומות התרופה בגליציא מודיעים את דטאנבלאט: כשמשאזוניצא ערכו הפולגים חג לאומי, כנהוג תמיד באר הגוים לגבות מיד היהודים את הגדבות דראשונות והיהודים נתנו ביד רחבה. האדונים מצוים לתת ומי זה יפופץ ידו בחג הלכו גם יהודים מן דמתגדבים להתענג עם הפולגים, שהראו להם חסדם, בקחתם גם מידם כסף. אצל הקופה ישבו שנים מעורכי חג מתחפשים כנגדי יהודים ולכל יהודי, שבקש להכנס, הושיטו מלא דפנים בצלים ושוטים. והיהודים פנו אל ביתם חפויי ראש ומפיות הפטריוטים הפולגים פרץ שחוק פרוע.

דמונסטרציה אנטיסמיטית בוויין. בוויין פגע רובב על אופנים בילדה יהודית ויעבר עליה. אביה יצא ויך את הרוכב. מיד התפשטה שמועה ככל המחז, כי יהודי הרג נוצרי. המון רב התקבץ לפני בית היהודי ימים אחרים ויאמרו לתפשו. חנות היהודי היתה סגורה ובלילה ברח עם בליו וסחרתו למחז אחר. ההמון מצאחו ויצר על ביתו. המון אלפי איש היה קבוצ שם והשוטרים לא יכלו לעמד נגדם. בסוף סגרה הפוליציא כל הרחובות המוכיכים אל הבית ותתפוש מ"ז איש.

גראף ביקלר בבלא. הגראף פיקלר, שהתירה לו ממשלת פרוסיא לדרוש רבנים להשמיר את היהודים ולכונן הונם, התיר לעצמו למרות פי כל השופטים והפקידים. כי מי כמוהו נכור לאומי המקנא לעמו והממשלה מחויבת לשאת לו פניה. אכן הממשלה לא בן תדמה ותשימהו ככלא על אשר מאן לכוא לדין כאשר קראוהו פעמים רבות. שוד היהודים ברוסיא. שמועות גוראות באות

מארץ הרמים. ועתוני רוסיא מחשים, מנאווא-מינסק מודיעים, כי נהרגו שם ל"ז נפש. — בדווינסק היתה מלחמה בין הצבא ובין פועלים. עשרה איש נהרגו ורבים נפצעו. כאשר קברו שלשה רוגים יהודים היתה דמונסטרציה רבה בעיר. כל החניות נסגרו. רבים מיושבי העיר ברחו. — בתוך כל מקרי השוד והרצח נגלה בימים האחרונים מין שוד חדש. אנשים מזוינים באקדחים באו אל יהודים בערים שונות וידרשו מהם כסף בשביל הסתדרות ה"בונד" היהודית, הסוציאליסטים היהודים. ואם לא נתנו הנדרשים, מיד ירו עליהם הדורשים. אימת הבונד נפלה על כל היהודים, עד שנתן כל אחד כאשר דרשו מידם. עתה הוציא הבונד כרוזים ובהם הוא מודיע, כי מעולם לא שלח את האנשים ואין אחריותם עליהם. — כווארשא מתרבים מקרי רצח באופן גורא. אין יום שלא ירצחו אנשים אחרים, רובם יהודים, בחוץ ובבית. אין נסתר מיד דרוצחים. פתאם יעלמו אנשים ואין יבול לגלות עקבותיהם — בעיר ריסקאנאווסקא הרגו חיל המלואים שמונה יהודים, שלל העיר בזוו ורבים הוכו מכות רצח. השוטרים עמדו מנגד. — שוד כזה היה גם בעיר טשערקאסא. שד הממשלה עמד מנגד וישחק באמרו: זה לכם תחת העפעניץ. לפני ימים אחרים שפך איש עפעניץ בוערה על פני פקיד קיסרי. השופך נמלט ולא נודע מי הוא. ע"כ נקם השד ככל היהודים. מאתים בתים ומאה וחמשים כתי מסחר נכזו. הנזק עולה לארבע מאות אלף רובל. — בקישינב כוננו הנוצרים המלומדים עם היהודים חברת הגנדה. הם נשבעו נקם בכל הריקים ובני דבליעל, ששר דממשלה מנרים אותם כיהודים ובכשיכילים. כפגעם בריק כזה ידגורו. יתר הריקים ברחו

באונגריא הצפונית פרצה אש, שכערה ימים אחרים. כל יושבי המחוז עמלים כדי דיק לככות את התבערה. כבר נשרפו יותר מאלף מורג יער.

אכון במסלת ברזל. במסלת הברזל ההולכת מגארליץ (שלזיא) לברלין נפגשו שני מסעות אנשים ויתקלו זה בזה ככה גדול. דמכונות והעגלות הקודמות נהרסו ויפלו מן דמסלה אל הגי. שבעה עשר איש נהרגו וארבעה עשר נפצעו משה. רובם מנוסעי המדרגה הראשונה והשניה.

גנבי רוסיא. בפטרבורג נגלתה גנבה של כמה מיליונים בבית מכס האקצז.

הון בתי הנזירים ברוסיא. לפי דברי ה"רום" נמצא עתה בבתי הנזירים ברוסיא הון של י"ז מיליארדים וחמש מיליוני פראנק. אלו השתמשה רוסיא בהון המת הזה לא היתה צריכה להתרפס לפני כל העמים לבקש מלוות. בימי דם השתמשו תמיד העמים בעת מלחמה בדון הבמות והמקדשים.

איש כל הישר בעיניו יעשה. בן הגיע הדבר ברוסיא הקדושה; מושליה רוצים לשלוט בנוף כל אדם וכנפשו ובלעדיהם לא יניע אדם אף באצבע קטנה והתוצאות הן, כי אין כחם אף לשמור את סדרי החברה וכל אדם עושה לו דין בעצמו. בן נמרו יושבי ווארשא, דרכיח את בעלי הבתים, להזייל שכר הדירות. בעל הבית, שאינו רוצה להזייל, מתקבצים הדירים ותופשים את בעה"ב ושמים אותו בשק ומוציאים אותו מביתו, אחרי הכותם אותו מכות רצח. בעה"ב המזייל את מחיר הדירות כופים אותו לחתום על כתב אמנה והם מקבצים כסף ועושים לו סעודה ומרפסים לו תודה כעתון. בע"ב אחד ואשתו, שלא אבו להזייל, הושטו בשק ודיריו הוליכו אותם בקרון כחוצות ויכס עד שצעקו: מזיילים אנו.

תקונים בחינא. מלחמת רוסיא ויפן לא העירה את אותן ההתרגזות והחרדות, שהעירו מלחמות אחרות לפניו; אף שחללי המלחמה הגוראה הזאת רבים מחללי כל המלחמות, אשר היו לפניו ותלאות אנשי הצבא ויושבי רוסיא קשות באלה של כל מלחמה. מעם הדבר הוא, כי הכל ידעו, כי ככל הרעה, שהביאה המלחמה, ישנה גם טובה הרבה, כי היא חפתח ככל אומן את כבלי הברזל. אשר בהם היו ק"מ מיליוני בני אדם, ובתוכם ששה מיליוני אחינו, אסורים. היא תפקח את עיני הרוסים העורים, לראות מי ינהלם ומה חפץ ממשלתם הקדושה ובעד מה תוציאים להורג. תפקח גם את עיני יתר העמים, לראות כי אין הדוב דצפוני גורא וחזק כל כך, כמו שדמו כמה דורות. עוד טובה אחרת תצא מן המלחמה. כי גם חינא הנדרמה פקחה עיניה, לדעת את יתרון האור על החשך. את יתרון החכמה על שמירת הבלי ימי קדם. בראותה את כח יפן רעותה הקטנה ממנה ואת נכרותה נגד רוסיא הגדולה, המבועה ברפש הבלי קדם, נטה אל לבה, לעשות כמעשי יפן, להתחזק בנמוסי אירופה ולבקד את הצדק ואת הישר על פני מנהיגה האליליים, המלאים זרון, חמס ועריצות. בן מנויה ונמורה במלכות חינא, לכונן גונסטימוציא אחרי איזו שנים, באופן שהעם ישתתף בהנהגת הארץ וכלכלת יושביה. עתה החליטה הממשלה, לבטל את העונשים הקשים, שבהם מיסרים את החוטאים עתה וגם את משפט ההרג בסוף. הממשלה מצטרקת, כי העריצות הזאת לא המצאת בית המלכות הזה היא, כי כתי מלכות קדומים הנהיגה.

מטר-פואה. בעיר אוסטרין בטקסאם כאמריקה נוכחו כל אנשי העיר, כי המטר הוא דפואה לכמה חליים וביחוד למחלות העצבים ולדוהמאטיסמוס. החולה יתיצב ערום תחת השמים בשעת הגשם. אח"כ משפשים גופו בכח. התרופה הזאת רפאה לפי הכטחתם חולים רבים, שלא הצליחו הרופאים בשום תרופה אחרת לרפאם. גם חליים קשים שנושנו בגוף יתרפאו במטר.

שביתת בלפרים. בקראקא פרצה שביתת כל הכלפרים, עוזרי המלמדים. חמשים כלפרים עזבו עבודתם הכבדה. המה דורשים הוספה על שכרם ורשות לשבות כשבת. אלו לא היו החדים בזמננו לא היה אפשר להאמין, שכחורים המשמשים את המלמדים, המחנכים את ילדי היהודים לתורה וליראת שמים, יצטרכו להלחם על

היה טפוס יהודי ספרדי מצוין בענות חן ובגדיבת לב באופן נעלה. בצדק כנוהו פה "כן בלבא שבוע" הנוסנאי. אוהב תלמידו חבמים ומוקור תורה ולומדיה היה מאין כמוהו בדורנו. בביתו יסד ביהמ"ד ללומדי תורה ויסקף להב כל צרכם החמרי והרוחני, קנה להם ביבליותיקה גדולה של ש"ס ופוסקים וכל הספרות הרבנית. כצואתו הניח לקרן קימת בית חומה גבוה מפואר, ששויו ארבע מאות אלף בתר. בכל שנה ושנה יהנו יורשיו ביום מותו סך 2400 בתר לעניים, ד' מאות בתר לה"ה, מאתים בתר לחברת בני וואלעניצא, מאה בתר לקהל הספרדים בוויסאקא, 3600 בתר לרבנים הלומדים בבית מדרשו, שש מאות בתר להחזקת האהל על קבר הנאון הצדיק ד' משה דאנון, שהיה חכם-כאשי בעירנו. קבר הרב הזה הוא בהרצגובינה. כנסעו לא"י מת שם בדרך ואנשי עירנו נוסעים שמה שנה שנה, להשתטח על הקבר. הנכיר הנפטר קנה את כל השדה, אשר בו הקבר ויבן עליו אהל יפה ויטע שם גן ויעוקהו. — אלפי איש נהרו אחרי מפתו וכיניהם כל שרי הממשלה והצבא, ראש האזרחים וחברי המועצה, כל החברות, התלמידים. כניו ילכו בעקבות אביהם, הנם ציונים נאמנים וכבר הסכימו לכתוב את אביהם בספר הזהב. ח. וי.

מכתב מארץ ישראל

ירושלם. אבל בכוד מאד היה בירושלם ביום ב"ג סיון. אלפי אנשים התאספי לבתי-כנסיות ולבתי-מדרשות, להתפלל על המחלות השולמות בעירנו ועל שלום אחינו שברוסיא. — חזן העדה עשה הזכרת נשמות ותפלה אל מלא רחמים לאחינו הגבורים בוימאמיר, אשר מסרו אותם נפשם בעד בכוד עמנו ורחללי עמנו בכריסק, דוסט ומלימופול. הבבי בקע ריקעים; האדוקים והנאורים כלם כבו יחד וישפכו דמעות במים על שבר בה עמנו. — מצב אחינו ואחיותינו גולי רוסיא, אשר גלו מארצם ויבאי לעירנו בעירום וחסר בל, דע מאד. הם שוטטים בחוצות ירושלם ומבקשים פרוסת לחם ובל לב יהודי נמס כמים, לראות את מצב הרע והמר. ה' ירחם! — מדי שנה בשנה כהגיע הימים האלה "בין המצרים", יתאספו בני עמנו לבתי-כנסיות ולבתי-מדרשות ולפני הכהל המערבי וישבו על הארץ ויכבו ויקוננו קינות על שבר עמנו לפני אלפים שנה, בשנה המרה הזאת עלינו לבכות לא רק על אשר קרה לאבותינו, כי-אם גם על אשר קרה לעמנו בשנה הזאת, שנה שאבדנו את נשיאנו הגדול ד"ר הרצל ז"ל, אשר מסר את נפשו בעד אהבת עמו, שנה שאלפי בחורי עמנו נהרגו כמיהות משיגות על הים וביבשה במלחמת רוסיא ויפן, שנה שנכזרי עמנו נפלו חלל כהגנים על כבוד עמנו, שנה שקהלות רבות וגדולות נתנו להרג ולפכת ושלל ולמשסה. קרא ה' לבכי ולמספר ולקרחת לאחינו שברוסיא, אין בית, אשר אין שם אב שבול, אם שוממה, חתן גלמוד ובלה נוגה. בני ליושבי בית ולהולבי חוצות, אשר נבלי בצללים ברחובות קריה ומבל עבר ופנה נשמע קול קורא אוי! מה היה לנו. עצמו יתומינו ואלמנותינו, שאו בתים רבים מאין יושב. עד מתי ה' יהיה עמנו לשלל ולביו ולהרוג ואין דורש דמים! — מחלת השנית גברה עוד הפעם בעירנו ומצב העניים דע מאד.

מנדל קרמר.

מבצר וואוועל. בשבוע שעבר פנה הצבא, שחנה בארמנות מלכי פולן במבצר וואוועל בקראקא, את המבצר לשכון בקסרנים, שנבנו לו ואת ארמנות המלכים יתקנו ויפארו, לניעותם למשבן הקיסר לעת מצוא. הקיסר משתתף מכיסו, לתקן את בדקי הארמנות. נצחון גדול זה לעם הפולני. הוואוועל, משכן מלכי פולן, שב לרשותם. השמחה גדולה.

תהלוכת מות. ה"גאפרואד" מודיע מיאראסלאו, כי בשבת שעברה כבוא הארכידוכס פרידריך, בתור משניה על כל הצבא. לפסק על החיל החונה שם, יצאו גדודי הצבא ככקר מן העיר. בשוכם היה חום של ארבעים מעלות, חמשים איש נפלו בלי כח על המסלה, אל התעלות ועל השדה ובתוכם אבערסט ושני אפיצירים. ארבעה מן הנוסלים מתו ויתרם חולים. שרפת יער. יעיר אשר בין אלאשי וסלובניקא

מן העיר. עתה התחילה הממשלה לצוות את השוטרים, להשקיט את העיר ולאסור כל איש המפריע את המנוחה בלי הבדל מפלגה.

גרים ברוסיה. כנודע ישנן ברוסיה כתות רוסים מתייהדים, הנוהגים כיהודים ולמראית עין עליהם להודות גם בדת הרוסים. עתה אחרי פקודת החרות הדתית מיום 17 אפריל קבלו עליהם רבים מן הרוסים האלה דת ישראל בגלוי. כפךך אסטראחאן ישנם כפרים אחדים, שכל יושביהם התגירו. עסקם הוא עבודת האדמה. אחדים מהם נסעו עתה דרך אדסה לארץ ישראל.

מצב היהודים ברוסיה. כפי הנשמע נמרה הממשלה לתת רשות ליהודים בתחום המושב להתישב בכפרים, אשר לפי שטחם הגרול אפשר לחשבם כערים. — התפטרות באיכח היהודים בכל מועצות הערים הועילה. כפי הנשמע החליטה הממשלה לתת זכות הבחירה ליהודים למועצת הערים. עד כה לא היתה להם זכות הבחירה, רק בכך עיר קרא ראש האזרחים מדעת עצמו שני יהודים, להשתתף במועצה ולחנות דעתם בעניני הסהלה. (כי ברוסיה אין אף ראשי קהלות ליהודים וראשי העיר מושלים גם בקהלה). כאשר התחילה תנועת המרירה, התפטרו כל באיכח היהודים, באמרם כי לא לכבוד הוא להם ולעמם, שלא נבחרו למועצת העיר, כי-אם נקראו ע"פ דעת יחיד.

יהודי ההרים בקאוקו. נרחי עמנו בין הררי קאוקו יושבים שם מזמן בית ראשון, כי באו שמה מארץ אשור הסמוכה. כאשר כבשו הרוסים את הארץ הזאת, נתנו ליהודים שם כל זכויות יתר התושבים. בכל עת מצוא הגירה ממשלת רוסיה, כי הגזרות הקשות, החלות על היהודים ברוסיה, אינן חלות על היהודים בקאוקו. היהודים ישבו שם במנוחה עד שנת 1892. אז גזר עליהם הנציב הגנרל קאחאנאו גזרות קשות מן הגזרות ברוסיה עצמה. אסר עליהם לקנות קרקע, אסר עליהם לצאת ממקום, לא רק ברוסיה ולחוץ לארץ, כי-אם גם ממקום למקום בארצם, אסר עליהם לעסוק במלאכה ובמסחר וישימם כעפר לריש, לא נשאר להם רק לעבד עבודת עבד. הם התאוננו באוני הממשלה ולא נענתה להם, הנציב הקשה אז עוד יותר את עלו עליהם. הנציב יצא משם וגזרותיו נשארו בתקפן עד כה. עתה התיצבו מלאכי היהודים הם לפני הנציב המושל היום ויתחננו אליו לעזרם. הנציב קבלם בסבר פנים יפות. אם יעשה כשטתם לא נודע עוד.

וויטע והיהודים באמריקה. וויטע, ראש ועד המניסטרים הרוסי, שבא לאמריקה לשאת ולתת עם מלאכי יפן על דבר תנאי השלום. הודיע, כי יקבל צירי היהודים באמריקה, הרוצים להגיש לו מכתב זכרון ע"ד מצוקת היהודים ברוסיה. — ציר רוסיה השני לדון ע"ד השלום הוא כנודע הבארון רוזן, שהיה ציר רוסיה ביפן. עליו אומרים, כי הוא מזרע יהודים.

בעגלת מסלת הברזל. כמר: ברח מזה ושיד ציבולארו? יהודי בנחת: מרוע אני ציבולארו? — כמר: כי בצלים אתה אוכל. יהודי: ואם אכל תפוחי ארמה איהו קרטופלארו? כמר: כן, יהודי: אם כן, הלא אתה שווייטארו, כי אוכל חזיר אתה. (שחוק גדול כעגלה).

משרה הספרות והמדעים.

יהודים והפולנים
בדברי הימים ובספרות.
מאת מתי יהו מיוזיש.
המשך

מלבד עלילת הדם עור התחוללה בפולן ההאשמה ע"ד הלול קרשיהם, שגם היא גרמה לשפיכת דם יהודים רבים מאד. אמנע מלפרוט פה את כל השרפות הנוראות של יהודים על המוקד כחשד זה, חס אני על עצבי הקוראים. הממשלה נתנה ליהודים לבל היותר זכויות בהיות שעתה דחוקה והזבזיה נשארו על הניר או נתבטלו, אך לא הגינה מעולם על היהודים.

רריפות קמנות, התנפלויות על יהודים היו תמיד על סדר היום ולא תמיד היתה הסבה עלילת-דת או חלול הוסמיה. לפעמים היו פרעות פרי שנהא פשוטה, בלי כל סבה ותואנה. למשל בשנת רכ"ד (1464) הודין האספסוף נגד הטורקים ודרך אנב התנפל על היהודים בקראקא ויעש בהם שטות. היסטורית פולן היא מלאת פדעות, רדיפות, לחץ וכו'. היא לא היתה טובה לנו בעקר מארצות אחרות; דק מפני שהיא היתה ארץ שפלה בנוגע לתרבות, על-כן אין דוקומנטים כה רבים, כאשר בארצות אחרות, וגם אלו שכבר נמצאו לא נעברו כראוי. עד לפני עשרות שנים אחרות היתה היסטורית היהודים בפולן שדה בור, אולם מה שגלו המונוגרפיות ע"ד מקומות וזמנים שונים בפולן מראה למדי ער כמה סבלו היהודים. ההתנפלויות התדירות בקראקא, פוזנא, לבוב, ברסלאו וכו' אינן נופלות מהתנפלויות ופרעות, שהיו בזמנים ההם בארצות אחרות.

רריפות כוללות במדה מרוכה גרושים כלליים אמנם לא היו בפולן ובוה היתה פולן שונה מארצות מערב ארופה, אולם לזה היתה סבה כלכלית. כשהתחילו יושבי המערב להתכבד ולעמוד על רגליהם ולהקים מעצמם מעמד של סוחרים מתובים בערים, אז הרגישו את היהודים כמיותרים, ותהעורר שנאתם העתיקה הגזעית נגד היסוד הזר הזה, שיכול להזיק להם בתחרותו וינבילו את מסחרו, ויציקו לרוח הקבלנות שלו בגזרות קשות ויגרשוהו.

אציגה פה את הפרוצם הזה באשכנז. במחצית הראשונה של ימי הבינים אנו מוצאים שם את היהודים חיים בשלוה, ההיסטוריה אינה מספרת לנו אף על אדות רדיפה קמנה; להפך, היא מגדת לנו מחשיכות היהודים, מנחיצותם ביסוד ערים, מתקפס הכספי. אשכנז היתה ער המאה האחד עשרה ארץ עניה, חצי פראיה, מכוסה ביערות עולם, רק אצילים ועובדי אדמה שפלים נמצאו בה, ומעמד סוחרים חסר בה. ובמו בל ארץ נמוכה בקולטורה, הבאה במגע עם ארצות גבוהות ממנה והחפץ מתעורר בה, ליפות את החיים, לשפר ולשכלל את הכלים, להגדיל את העשר, היתה גם אשכנז צריכה למפלגת סוחרים, כגידים לבריה חיה, מפלגה שתבנים לארץ את הסחורות, שאינן גדלות או נעשות בה ותוציא יבול הארץ לחוץ לארץ. מפלגה כזאת לא תוכל לצמוח פתאום. את מעשי המפלגה הזאת עושים זרים, המרגישים את המחסור ומחוישים למלאות אותו. באשכנז היו הזרים החרוצים האלה היהודים. אולם המצב התחיל להשתנות, העם יצר לאט לאט מעצמו סוחרים מקרבם, אשכנזים מלדה, מסעי הצלב גרמו למהפכה שלמה, עוררו את המפלגות מקפאונן, הקיצו את הכחות הנרדמים, התכיעות הכלכליות התרבו ע"י הנגיעה כמזרח התרבות, הרבה יחידים נעקרו בשעת התנועות הגדולות מתוך מפלגותיהם ויתקבצו לערים ויעזרו להרבות בח העירוניים העקריים, והיהודים נעשו למפגע להם. הסוחרים שנאום ויצרו את צעדיהם, גרו בהם את ההמון העני, המבקש תמיד שעיר חמאת לעניו, בתואנות שונות, צמצמו את משלח-ידי היהודים, הורידו את מצבם וישחו את קומתם עד גרשם אותם כלם מהערים הגדולות. הסוחרים העקריים האשכנזים הלכו הלוך והתחזק, הלוך והתאגר עד אשר יצרו את ההתחברות התקיפה „הנהו". עם התפתחות כלכלת אשכנז ירד ישקע מצב היהודים אז התחילו ימי הבינים האמתיים, האיומים לנו, ימי שוד ורצה. בזמן ההוא חדלו היהודים להיות סוחרים במלוא מובן המלה, מלבד תגרנים עניים, עבדי החצר של הקיסרים והנסיכים, שמצצו מהם מסים כברים מאד. בימים ההם לא נראו עוד יהודים עוסקים במסחר.

החלכאים האלה שושטו בערים הקמנות, במקום שלא הגיעה עוד יד הסוחר האשכנזי או במקום שלא רצה האשכנזי להשפיל את עצמו. היהודים בעלי כשרון, שלא יכלו להשפל בכה, פנו לעסק ההלואה. הנסיכים הרבים באשכנז היו צריכים לסרסורים בחצרותיהם, שישפיקו לידם כסף להוצאות המלחמות, המשתות וכו'. אלה נסבלו בתור יהודי חסות במעט בכך נסיכות. אולם גם בהלואה לא היו היהודים היחידים. גם בזאת

היו להם מתחרים. באשכנז נמצאו בנקירים עקריים, תקיפים ועשירים מאד, כמו משפחת פוגר במאה החמש עשרה. אף ההלאה לא נתנה להם היכלה, להכריח את השרים התקיפים להקל עלם, להם היה מוצא כסף אחר, לכל היותר נאלצו הנסיכים הקמנים להחזיק ביהודי.

מצב דומה לזה שבאשכנז היה גם באנגליא, בספרד, בצרפת ובאיטליא. ההבדל הוא בזה: שבאנגליא ובספרד, כאשר פסקה נחיצות היהודי והממשלה היתה מרובזה ביר אחת, חוקה ועשירה, היה הגרוש בללי ושלם ואולם באיטליא ובמדה ידועה גם בצרפת עד לודיוג האחד עשר, שם היו ירי הנסיכים והברונים תקיפות ומלך שליט על כל הארץ לא היה, על כן לא היה גרוש כללי אפשר; היהודים היו נחוצים לנסיכים הרבים, שהיו עומרים ברשות עצמם, בתור מלוים, חוברים וכו', ואם גם גרש אותם האחד יכלו לחסות במדינה השניה, כאשר נתקבלו ברצון בגלל הכסף, שהיה להמגורשים.

הרריפות, המצוקות הכלליות והגדושים הלזים תמיד במצב הכלכלה. אין זאת אומרת, שהכלכלה היא הסבה הראשונה, היא דק המעוררת, להביא את השנאה לירי מעשה. כי היסוד לבל הלחץ מונח בשנאה הגזעית. השנאה הגזעית היא במובן חזק של האי-רצון, שיש לבל אדם, לכל דבר זר והפכי. בפגוש אנשים מבני אומה אחת באנשים מבני אומה אחרת, אף אם אין ביניהם התנגדות לאומית וגזעית גדולה, מיד תורגש יחד עם הזריות איזו רחיה ביניהם. הדחיה הזאת היא גרולה במדה שההבדל הלאומי גדול. הדחיה הזאת לא תתן לעמים להתחבר ולהתאחות, אם עם אחד הדר עם עם שני יחד בארץ אחת אינו פושט או אינו יכול לפשוט את צורתו, להדמות לשכנו. בזמן הרגיל, בהיות העם החלש האי-רצוני אינו מזיק, אך מביא תועלת, או השנאה מחשה, יש אמנם דחיה, חסר-חיבבות, קטנות, אבל לא יותר. אולם כשהור האי-רצוני נעשה מיותר, כשאין צורך בו והוא אך למכשול, מעכב, מתחרה, אז ההתנגדות הפשוטה, שיש בין אנשים מהחיים, תעורר לאלתר את הכח הרוחה והשגיא חילו עד בלי גבול. שביב ההתנגדות יתפשט במהירות הברק, הולך ומצית את כל הרשפים הלוחשים של האי-רצון, ואז תתלקח השנאה בכל עזה, להשמיר ולהצמיח בל נברי, כל אי-רצוני ומפריע. צורות השנאה הגזעית שונות הן לפי הסבה המקרית האחרונה, שהוציאה לפעל את השנאה הבכושה, ההולכת ומתבקעה עיי מניעים עמוקים יותר. אולם בעצם, בהפשיטה את הצורות ההן — השנאה הגזעית עם גורמיה העקרים שוים הם תמיד. לפעמים אין השנאה הגזעית צריכה למעורר חיצוני, הרחיה בעצמה תספיק, לרדוף את המזר, שנאה כזאת תראה אם המזר הוא חלש יותר מדי, לרגש הגבורה בעצמו יש די כח, לשסות את החזק ברפה המתנגד והעקש.

השנאה ליהודים בפולן היתה לרוב שנאת-הזלזול הזאת, או אקלע יותר למטרה אם אומר: דחיה-הזלזול, כי להפולני היו יותר געל-נפש והקלה ביהודים מאשר שנאה ממש. שנאה יהנו רק לאיש, שמוקירים אותו או חושבים אותו לשונא ולמתחרה, אולם הפולני לא היה מתחרה עם היהודי, על-כן גם שנאה גזעית בכל תקפה לא היתה נפרצה, מלבד אם היו גורמים אחרים, כלומר דחיה-הזלזול מחוברה אל אותו הכח המפריד של הבדל דת.

נחיצות היהודים בפולן לא חרלה בשום זמן מן הזמנים. מצב פולן ואופן הסתדרותה היו שונים מאשר בכל ארופה. רק שתי מפלגות ידעה פולן: את האצילים ואת האכרים; מפלגה אמצעית לא היתה תהום רחבה הפרידה בין המפלגות האלה. היחס ביניהן היה, באלו היו משני מוצאות שונים. האצילים היו כלוכדים זרים, שהכריעו תחתיהם את העם הפולני. אצל ההיסטורים נתהוו כבר על זה השערות רבות. עד קרוב לשנות השמנים יחסו מוצאם מגזע עם לא-סלכי. צצקי יחסם לגזע נורמנים, ללכל לגזע דמו-לטימי. בילובסקי לגזע איליריים וכו'. משנות השמנים התחילו לבקש להם מוצא בתוך הסלבים, פיקושינסקי לשבט

תוצאות החקירה האשכנזית. תועלת גדולה הביא האיש גם בכית המדרש ובית התלמוד, אשר הוציא בשתוף החכם מאיר איש שלום. אמנם לפעמים רחוקות טעה בשפטו והחכם הלוי החי בעת כפאריו, בא אחרי וילקט עוללות אחרות כאמיר גבוה. יען כל הגרנים כבר אסף וייט לפניו, מלכר אלה, שלא זכה להראותם ויצאו לאור אחרי כן (ככתבי היד הנמצאים "בגניזה" בקאירו של מצרים הנני מדבר). עבודה גאונית פעל הגבר הזה בזמן אשר סביבותיו התמעטו החכמים העוסקים ביהדות ובחכמתה ורוח כער נשכ ככרם ישראל. הוא יספך רוח מעיר, מל התחיה על הבחורים והעלמים, אשר שמעו מרחוק קול ההשכלה ויצאו מכית מדרשם ויחלו לכות ליקחת עמם ולכעוט בכל אשר כשם יהודי יכונה, הוא למדס לדעת את ערך התורה, להוקיר את השתלשלות הרוחנות של אבותיהם וכמו שם מתג בפיהם, פן ישפטו כמרוצתם הלאה מהמטרה או יסורו מהדרך הישרה, לבקש להם ארחות זרות עמלקלות. ווייס לא רק כתב ספר דרודי, ספר עב ומרובה כרפוס, לא רק חבר צורה יפה ונהדרה בספרותנו, הודנו והדרנו, כי-אם גם הרכיץ תורה בקהלות ישראל ויגדל דור יודעי תורה. הוא באב גדלנו וכרב נאמן את גדולי רוחנו הצמיח. ע"כ אנחנו בני הדור החדש, אשר בא אחרינו, חובבי ומקירי עמו, עברו, נוכחו ועתידותנו, הננו אוהבים את האיש, הננו מתאבלים על מותו ומברכים את זכרו. יוסף בן יעקב.

הננו מברכים את מופרנו הנכבד מר ברוך גרים לחתונתו, שהיה ביום ט"ו אב עם מרת פייגה רחל פעלדמאן כפרעווארסק. המערכת. כרגשי אהבה וכבוד אביע ברכת מו"ט ליום בליל ירדתי מר שלום שכנא בן ר' ישראל מאיר מסאנוק את בת הנכיר מו"ה שניאור שעבטער בפאלטישען (רומניא), שהיה ביום ועשיק פ' עקב. רובעריש רוזנפעלד. אברך ברכת מו"ט את מר יוסף טהאלער מרישא להארטו את מרת יעמי פיפעס מלכוב ולכבודו אני נודב חצי בהר לקה"ל. משה וויזנענפעלד. הנני מברך ברכת מו"ט את מר שמואל זוסמאן מכארנוב לארוסו עם מרת אסתר פאבער מאראנאו. ראובן בראנד.

תורה רבה! (דאנקזאונג).

חמרא למרי ומוביתא לשקיי!
נמצאתי למצוה רבה להודיע בשערי בת רבים, רבל אמנע טוב מבעלוי. אשריכם בעלי מעין-וויסאווע, עליכם יסובב המאמר מגלגלון זכות ע"י זכאי: זה כשנתים נחליתי בקאטהאר של החזה והגרונ, נשלחתי למעין וויסאווע בפקודת רופא מומחא פראפ. וויטשקאווע-סקע מלכוב. ככואי שמה והנה אך יצוא יצא עלי רוח צח מעלי שפיים והחי נפשי מריח נחוח גן-עדן יער ובל עץ בו. שבעה מעינות יוצאים, כל אחד יעלה ארוכה ומרפא לנפש, כפי הנדרש. שהיתי כוסי ממעיני הישועה, רחצתי גוי וכמעט קט העלה לי ארוכה ורפואת העלה. -- בעלי המעין הכה ישראלים, אנשים אפרתיים והמקום הזה איפוא נקי ממחלת האנטיסמיזמום, המשתרר במקומות אחרים. -- שני בתי מרוח בתוך הגן, מבשלים מאכלים ערבים למקח השוה לכל נפש. -- בעלי הגנון מגננים בשיר וכנור ועוגב, דירת מרווחים כפי אות נפש כל אחד ובל באיה ירוו דשן ושב ורפא להם. זכאין אתם, כי נפל חלקכם בנעימים ונחלתכם שפרה עליכם. כנפש המרכבם בתודה נקרב ולב עמוק יצחק אפטאוויטצער בן לאאמ"ר הרב מק"ק אוערנע.

בית, הדוחקים אחר כך החוצה, את הזרים, אם לא נמנעו; כפולן מוכרח היה המעמד להשאר לעולם כלו זרים. הנכרים, שבאו לפולן וימלאו את חסר המעמד הבינוני, היו היהודים, האשכנזים והארמנים.

ר' א. ה. ווייס ז"ל. (סוף)

אחרי דרור ההוא בא משנהו, דור חדש, אשר חשב, שהמלאכה נעשתה דיה ושהפרטים הצבורים והערובים ע"י זקני הדור, יספיקו לתת תמונה שלמה ליריעת עברנו, לתאר את כל הצרות והתלאות, שעברו על עמנו האמלל ואת השנוים הפנימים, אשר נתהוו בנפשו מתוך הלחץ והעני או הקלת העול (לא הסרתו) ורכוך מכתו המרה. גראמץ וא. ה. ווייס העמיסו עליהם את המלאכה הגדולה, לקבץ את כל החומר המוכן ולעשותו בלי שלם. -- גראמץ היה בן העולם והמרקלין; לפי מעם הדור החדש, אשר על ברכיו גודל וכבר בימי נעוריו מצץ את שרי השכלית אירופה. ע"כ העמיקהו יותר יחס העמים אל ישראל כימים הקרמונים מהצר החמרי והמדיני ורק כלאחר יד העמיק לרדת להבין את ההתהוות בנפש ישראל בפנים, ולרוב השתדל לתאר את השכלת כל תקופה ע"י ספור מעשים שונים, אשר לא הגדילו את ערכו המדעי של ספרו הגדול. לווייס היתה מדה אחרת לגמרי. הוא היה בן ביהמ"ד, כל ימיו לא יצא במעט ממפתן "בית התלמוד" לחוצה. ומעיר אני עליו דבר הנודע לכל מבירוי, שידע גם בימי זקנתו את כל הש"ס והרבה מהראשונים בע"פ. איש כמוהו לא יחוש לשנויים חומרים, אשר אמנם הרבו להשפיע על עמנו ולשנות מעמו, אבל במעט תאר אחד היה לכלם. הוא לא ישתדל לעמוד על ימי שני חיי פונם או שתדלן או לאסוף את כל הזכיות המדיניות, אשר היו לנו בימי קדם, שאבדו אחת לאחת אח"כ ואשר כימינו נקשו להשיבם לאיתנם. דבר אחד ראה ווייס בעולם והוא חכמת התלמוד. כד"א של הלכה התהלך תמיד וככל זאת מצא שמה די אויר זך וכריא בעד ריאתו החזקה, הצריכה לשאיפות עזות ועמוקות, מצא שמה די מקום לשוט בשכיל רגליו העצומות, אשר מטבען היה ללכת הרבה ומהרה בעולם הרוח. שכלו השנון והתמיק שמה לחלק ולפלג, אבל גם לאחד ולחבר את הידיעות המקושעות האספות בש"ס על פי השמות, כדרך הלמדנים. מה גדלה חדותו במצאו טעם מוסרי או דיני בדברי תנא או אמורא אחד. לתת כזה שמה אחת לכל מאמריו, יען חשב להראות כזה את גורל התלמוד וחכמיו, כי יראו הגוים, בין שהם ב"ב בין שאינם ב"ב, שמורינו ומנהלינו התלמודיים היו חכמים מופלגים המושכים את משפטיהם מפי קנה אחד ולא כפי ראות עיניהם. התעסקתו הזאת בתלמוד גברה חילים אחרי הכירו השכלת זמנו, לכתוב דברי ימי התלמודיים, בהשענו על החקירות הרבות של בני דורו, בהמצאותיהם הגדולות ובפרט להשתמש באופן למודם וחקירתם. -- תוצאות המלאכה הרבה הזאת הננו רואים בספרו "דור דור ודורשיו". אין אף אחד מחכמי ישראל הצעירים, אשר לא קרא את הספר הגדול הזה ואשר איננו מכיר לו את טובת הנאתו המרובה, מהמון הידיעות, השאובות אמנם לפעמים מחכמים אחרים, אבל האסופות פה במקום אחד, לתועלת קוראיו. דוד"ד הוא עד היום הזה ספר יחיד בספרותנו, המכיל בקרבו תולדותיה כדיוק ובהשכל כמוהו, אשר יחבר את הלמדנות העתיקה של גדולי גאונינו אל ידיעת ההשכלה,

אוכליטיים, אחרים מהחדשים הולכים אחרי השערת רישרד רפל (Roepfel), שהשבים הפולנים לא הוכנעו ע"י עם זר לוכד, המה אומרים, שהאצילים הם זרע הנסיכים, ששלטו כימי קדם בשבים הנפרדים. וכאשר התאחדו השבים החת יד מושל אחד, אז התישבו הנסיכים היוורדים מכסאותיהם על קרקעותיהם הגדולים וצאצאיהם פרו וירכו ער שנעשו למפלגה שלמה. אף אצל סופרים בלתי הסמוריים אנו מוצאים השקפות שונות על אדות גזע שתי המפלגות האלה. קרישצקי באגרת הרביעית ומיצקיביטש בשירו האפי אומרים, שהאכרים הם "מזרע חם" והאצילים לפי הראשון הם "מזרע יפה" ולפי השני "מזרע שם". הסכה להפרוד ההי איוו שתהיה, ככל אופן עובדה היא, שהאצילים (השלכמה) התיחסו בנאוה אל העם. והעם, האכרים, היו מדוכאים, קשורים כעבדים אל אדמתם, אל אדמת אדונים. עד המאה ה"ג היו כל האכרים עבדי הנסיך המושל, חלקות אדמתם היו קנין האדון והם כחוכרים. בסוף המאה השלש עשרה נעשתה מהפכה שלמה בההסתדרות. החת השפעה האשכנזים יצאו האכרים משעבוד הנסיך ויסדרו להם עדות כפריות עם שלטין עצמי. אולם גם אז לא היו האכרים אנשים חפשיים, כעלי יבלת לעזוב את מעמדם. גימי הבינים כל מעמד היה נכדל וסגור לעצמו, כל הנחשבים לאיוה מעמד היו עבדים לו ואסור היה להם לנשוש אותה. ראש הכפר (sołtys) היה בארון שורר בכל הכפר. חרות היחיד לא ידעו בימים ההם, לכל היותר היתה חרות לכל המעמד נגד שררה חיצונית. אולם ימי מצב החרות הכללית של האכרים לא נמשכו. האצילים עמלו תמיד להכניע את האכרים. כאשר קמו ועדי המדינה (מועצות נבחרו האצילים, sejmy) התאמצו האצילים, להגביל את זכיות האכרים ולהכניסם תחת ממשלתם וזאת עלתה להם כהחלטות משנת רנ"ו (1496) ומאז והלאה הודידו את האכרים למצב עבדי המפלגה האצילית ויאסרו עליהם לזנוח את כפרם. למעמד האכרי הזה, שהיה כלוא וסגור כל הימים, אי אפשר היה איפא להוציא עירונים. והאצילים, שעסקו רק באומנות המלחמה, לא שמו לבם לעניני הארץ הפנימיים וכאשר התחילו להקדיש את בחותיהם לעניני השלום, אחר התכנס ממשלה פולנית כבירה, גם אז לא נתנום נאוםם וחשיבותם כממלכה לרדת למצב עירונים. המנהג הזה נתקבל לחוק בשנת רס"ה (1505) כהחלטת ועד המדינה, שאציל המהעמק בדברים, שמעמקים בהם עירונים, ספסיד את אצילותו. מפני המצב הזה של שפלות ועבדות מצד אחד ויהירות והשהררות מצד שני, לא היה אפשר פרוצם כזה, שהיה כמערכ אירופה, שיכדלו יחידים מן האכרים והאצילים וייצרו לאט לאט מפלגה היבונה. אמנם במחצה השניה של המאה ה"כ ובראשית המאה ה"ג התחילה להראות מפלגה של אנשים חפשיים (Lazegi), העומדים בין האצילים והאכרים. אך בני המפלגה הזאת מפני קמן מספרם גזו קל מהרה, ויבטלו בתוך הקולוניסטים האשכנזים. רק מאנשים זרים יכלה פולן לכרוא מעמד ממוצע, אבל לא כמו בארצות אחרות של מערב אירופה, שהורים עושים התחלה, כוראים את המעמד, מיסדים ערים, מסחר ואומנות והשאר מתמלא ע"י הושבים מקוריים, ילדי

האנצערטיגראמאפא אונד פאנאגראף.

רועיוגע אויסוואהל פאן יודישען אונד העב-ראישען פלאטטען אונד וואלצען נור פאם אונטערצייכנעטען ספעציאלהווי צו בעציעהען. עכטער קאנצערט-גראממאפאן, מיט 10 פלאטטען גראטים, נור 85 פל. קאנצערט פאנאגראף מיט 5 וואלצען גראטים נור 8 פל. פרייזקוראנטע גראטים אונד פראנקע-ערסטעס ספעציאלהווי פאן עכטען גראממאפאנען אונד פאנאגראפען ען גראם עט ען דעטאיל.

Josef Wechsler, Krakau und Warschau
(in Krakau Grodgasse 71).

Chinasilber **כסה חדש** **Argent plague**

כבר נודעו בקצוי ארץ תהלכות בית המסחר הגדול של הפירמא **F. Kapelus, in Krakau, Autriche**

אשר התחרה כטוב הסחורה ובמקחיה נגד כל בתי חרושת המעשה, שבכל ארצות הבל, מאז הוסדה בשנת תרנ"ה. וכל הנאים אתה כבירת המסחר יראו שבד טוב בעמלם. ואלה המקחים, אשר תשים לפני הסוחרים והרוכלים: 1 זוג מנורות כגודל 28 צנטימטר 5 בתרים; 32 צמ"מ 5.70 בתרים; 36 צמ"מ 6.40 בתרים. כפות, מולגה, סכינים חדים 1.10 כ', מלחין 1.10 כ', קערה לפירות גבוהה 2.30 כ', כוס לקידוש 1.40 כ', כוס לקידוש של כסף מהור 5 כ', קנה כושם להכדלה 1.40 כ', בתר מוזהב לספר תורה 18 כ', ציץ לס"ת 12 כ', יד לס"ת עם שרשרת 4 כ', מנורה לחנוכה, להשתמש בשמן או בשעוה 4 כ', קערה לפסח 5 כ', כלי-גופת (Sucriers) 1.50 כ', כלי המאה 1.50 כ' ועוד כלים בערך 1300 שונים למיניהם, שיש בהם להשתכר בעין יפה. המשלוח עפ"י נאכנאחמע נגד דמ קרימה. דוגמאות מצוירות ישולחו לכל דורש חפשי. כתב ולשון עברית לעברים

Tsch

kenne für die Hautpflege, speziell um Sommersprossen zu vertreiben und eine zarte Gesichtsfarbe zu erlangen, keine bessere u. wirksamere medizinische Seife als die altbewährte **Bergmann's Lilienmilchseife** (Marke: 2 Bergmänner) von **Bergmann & Co., Tetschen a/E.** Vorrätig à Stück 80 Heller in den meisten Apotheken, Droguerien, Parfümerien und Friseurgeschäften.

פיר ברובליידענדע

ראדיקאלע הילפע אהנע אָפּעראַציען. פערלאנגען זיא גראמס אונד פראנקא דיא נייא ערשיענענע כראַשיערע פאן מ. פרויליך, ספעציאליסט פיר ברוב-ליידענדע אונד ערפינדער דער ק. ק. פאמ. כאנדאווען, אין לעמבערג, גראדעצקא-גאסע 35.

Der chemisch untersuchte, dabei behördlich für die Haut als vollkommen unschädlich befundene **„Haarvertilger“** entfernt die bei Damen so unschönen und lästigen **HAARE IM GESICHT** gründlich sammt Wurzel u. verleiht dem Teint auch noch natürliche Frische, Zartheit und Glätte. Preis 7 Kronen. Versandt überallhin durch: **I. SCHMIDEK, Budapest. VII., Nyár-utca 18.**

כית מסחר הספרים הגדול בכל ארצות אנגליא של

ר. מאזין ושותפו בלונדון

מבקש את כל המו"לים, להמציא לו עפי' הארדיטה דלמטה אכספולר אחר מכל ספר חדש (משנת תרס"ד והלאה) בעברית או ברוג'ון והמחיר יושב בחידה — הספרים ירשמו בקטלוגינו, התולכים ונרפסים לעתים קרובות.

הננו קונים ספרים ישנים מכל המינים ולכן כל מי שיש לו כארה יאבה נא להודיענו.

דרשו נא את קטלוגינו:

Nr. 10 הספרות הורגוניות, תמונת וכו'
 Nr. 11 ספרי חנוך ולמוד לכל הלשונות.
 Nr. 12 תוי גנינה ותוי זמרה לבית ולביהכ"נ
 Nr. 18 הספרות העברית החדשה והישיבה וגם ספרי רומ"ל, שו"ת, פוסקים, דרוש וכו'.
 Nr. 14

החפץ בכל הקטלוגים הנ"ל ישלה 50 העלליר להוצאת הפיסטה

R. Mazin & Co.
 65 Old Montague Str.
 LONDON N. E.

Wyd. | Naftali Hof. | S. M. Lazer.
 Odpowiedzialny Redaktor: S. M. Lazer
 Drukiem S. L. Deuschera w Podgórzu

לייטזאטץ : יעדעס שטיק וויפע מיט דעם נאמען „שיכט“ איז גאראנטירט ריין אונד פרוי פאן אירגענד וועלכען שאַרליכען בעשטאנדטליען.
גאראנטיע : 25.000 קראַנען צאהלט דיא פירמא נעאָרג שיכט, אויססיג, יעדערמאן, דער נאכטוייט, דאסס איהרע וויפע מיט דעם נאמען „שיכט“ אירגענד וועלכען שאַרליכען ביימענגונגען ענטהאַלט.

שיכט - זייפע
 (הירש-אדער שליססעלזייפע)
ערשפארט געלד צייט אוי. מיהע.
ערהאַלט אונד שאנט די וואַשע.
 פיר יערע וועשע אונד יעדע וואשמעמארע דיא בעסטע אונד ביליגסטע.
 גיכט שנעקווייסע וועשע. העכט דיא פארבען, מאכט זיא לויכטערער אונד העללער.

ביים איינקויף אכטע מאן בעזאנדערס דארויף, דאסס יעדעס שטיק וויפע מיט דען נאמען „שיכט“ אונד איינע דער שיכטמאָרקען „הירש“ אָדער „שליססעל“ מאַנט.

נייא!!! זענגער'ס שנעלל

קוביהרעכנער

מיט 25 מאבעלדען

פיר דען געשעפט'ס פערקעהר זאמט פרייז-כערעכנער

פראקטישער לעהרגאנג

דאס קוביק-רעכנען

אייף איינע לייכטספאסליכע מעטהארע

אהנע צוהילפע איינעם לעהרערס גרינדליך צו ערלערנען.

פרייז 1 קראנע.

Verlag von **Amkraut & Freund, Buchhandlung** Przemysl, (Galizien).

גערעגענהייטסבויה!

42 שטיק קלאריא זילבער-עשמעה 6 זל.

דורך גראסען קראך איינער לאנדאנער זילבער-פאבריק וואורדע כאַע אויפגראנט, פאלגענדע 42 שטיק קלאריא-זילבער-עשמעה א 6 זל. פער גאנצע גארניטור אויך אן פרוואטארע צו פערקויפען. דאס מאטעריאל איז גאראנטירט דורך אונד דורך ווייס, וועלכעס אין 20 יאהרען אונד ווייטער פאן עכטעם זילבער ניכט צו אונטערשיידען איז. זאלכע גארניטור קאסטעטע בוי יעצט מעהר אלס 3-מאל זאפיעל. דיא גארניטור ענטהעלט:

6	גאבעל אויס קלאריא-זילבער
6	לעפפעל
6	מעסער מיט פיינער ענגל. קלינגע
12	קאפפעלעפפעל אויס קלאריא-זילבער
6	דעסערטמעסער מיט פיינער ענגל. קלינגע.
6	גאכעל

דיוע 42 שטיק צוזאמען קאסטען כלאס 6 זל. פערפליכטע מיך אויך פאלס ניכט בעוואונדערונגסווייריג איז, דען געצאהלען בעטראג צו רע-טיירנירען. פערזאנדט געגען פארהערזענדונג דעם בעטראגעס אדער נאכאהמע דורך אליינפערקויפער

Ch. Kapelus, Krakau.

ניי איינגעריכטעטע קראקויער

כשרה דאמפפזעלכוואארען-פאבריק

מיט דער בעסטען מאדערנסען מאשינע, ערציניט שענע, פרימא סאלא מי וועראנעזער, כרוסט, שינקען, ארענווירסטעל א. ז. ווי. פערזעהען מיט הכשר של הכידיץ דפה. עמפסיעהלט צו ביליגסטען פרייווען. איז פערלאנגען ווירד פרויקטוראנטע עט הכשר איינגעשיקט.

מנחם מענדל גלאזער.

Emanuel Glaser, Dampfselchwarenfabrik
 KRAKAU, Bozego-Ciała 8.

איינע הערצענסזאכע

פערראנט אין אללען מראפיקען נור

ח. ל. שפיטץ

ציגארעטטענהילזען אויס קראקוי.

איינע גראסע אנצאהל יודישע ארבייטער פינדען דיא איהר בראט, וואכיי די קווא לימאט, זאווי די אויספיהרונג קיינעס-וועגס אונד ערען נאכשטעהען. זוכט דאך ניכט בלאס דעם פאראורטיילס וועגען יוסט פערטנדע אדער אויסלאגנישע פאבריקאטע, וועלכע ביי דערזעלבען קוואלימאט טייערער קאסטען. די העררען ציאניסטען מאכע איך בעזאנדערס אויפמערקזאם, דאסס איך פאן יעדער שאכטעל איינען קרויצער דעם נאציאנאל פאנד צופיהרע.

Hotel Londres
 Krakau, Stradom
 Inhaber **SALOMON WASSERLAUF**

גרעסטעס האטעל דער יודישען קויפמאנס-ווערט, נייא רענאווערט שענע צימער, גוטע קיכע, שמרענג כשר, פיר זאמערסעזאן שענען גארטען איינגעריכטעט. פיר פרעמדע געסטע, וועלכע ערצ-טע כרויכען בעסטענס געאייגנעט. עמפפאהלען צו ביליגסטען פרייווען.

פרנסה בכבוד!

ימצא כל איש בכל מקום שהוא. כי יקנה לבחינה אלמונים מזויפים (Corallen) שאין להכירם נגד האמתים כמלא נימא. רק המחיר יפריד בניהם. תחת 200 כהרים ישולם רק חצי כתר, בעד סך מצער 20-30 כהרים נאכאהמע ישולם לבחינה סחורה ערוכה ומסודרת למכירה מכל המינים, והמקלה יראה שכר טוב בעמלו, כי יקפצו עליו הרבה זבונ, וירבה עמו פדות, כי יפנה ישר למוציאיהם ומביאיהם.

Em. Maiersdorf Celluloidw. Podgórze Austria.
 הכסף יושב לבעליו, אם לא תיטב הסחורה

גימנוזיום עברי.

בית הספר אשר לנו פה הקים לו מטרה נכבדה, לחבר חנוך גמור בכל מיני הלמוד של הגימנוזיום עם ידיעה עמוקה בתורה נ"ך, דקדוק, גמרא ומפרשים. התלמידים יחונכו ע"פ האמונה המסורה לנו. תלמידים מגליצא ומרוסיא, שאינם בקיאים בשפת אשכנז, מוכרחים להכנס פה למחלקת ההכנה לחדשים אחרים, להכונ לגימנוזיום שלנו. מחיר הלמוד, המעון והמזונות לתלמיד אחד מן חמשים כתר ולמעלה לחדש. יתר הפרטים מודיע תמיד

Dr. M. Jung, Rabbiner
 Ung. Brod. (Mähren).

ROSEN-PAPRIKA Szegediner I-a süss garantiert, echt, anerkannt vorzügliche Qualität. Eigene Fächsung per Kg. um 5 Kronen. Versand unter Nachnahme von 1 Kg. aufwärts postportofrei.

Versandtgeschäft von allerlei Landesprodukten
HAUPT A. RUDOLF
 Budapest (Ungarn) VII. Ovodagasse 22.